

Ora et labora

Herman Heijermans

bron

Herm. Heijermans Jr., *Ora et labora*. S.L. van Looy, Amsterdam 1903

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/heij011orae01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Voor de eerste maal opgevoerd door de 'Nederlandsche
Tooneelvereniging' te Amsterdam op den 1sten Februari 1902.

Dramatis personae.

WATZE, *een boer.*

MAAIKE, *zijn vrouw.*

SJOUKJE, *zijn moeder.*

EELKE, *zijn zoon.*

FROUKJE, *zijn dochter.*

HIDDES, *een turfschipper.*

JELTJE, *zijn vrouw.*

SYTSKE, *zijn dochter.*

SYTZE, *een buurman.*

AKKE, *zijn dochtertje.*

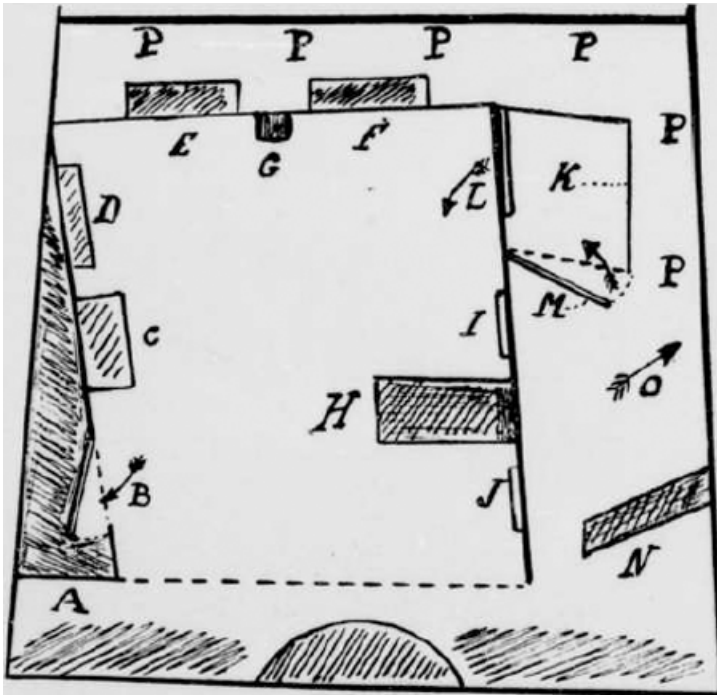
TJERK, *een boer.*

DOUWE, *een veenarbeider.*

Het spel geschiedt op eene heide in Friesland.

Eerste bedrijf.

Eene plaggenhut op de heide. Links de hut, rechts de heide. In de hut: eerste en tweede plan, rechts, kleine raampjes met lappen bedekt - er tusschen een tafeltje - derde plan dito eene deur met uitbouw. Achtergrond lappen voor twee bedsteden. Tweede plan, links, een oude schouw met gordijntjes, eerste plan dito de staldeur. - De hei strekt zich uit in strakke eindloosheid. Rechts, grondbulting met sneeuw en een onzichtbare vaart. Eerste plan rechts een loopplank. Op het dak der hut sneeuw en kegels.

A. Kruiwagen. B. Staldeur. C. Schouw. D. Kastje. E. Open bedstede F. Gesloten bedstede. G. Klok. H. Tafel. I. en J. Raampjes. K. Uitbouw met een binnendeur L en een buitendeur M. N. Plank naar het schip. O. Onzichtbare vaart. P. De heide.

Eerste tooneel.

(Sjoukje zit in de hut bij den rookenden vuurpot - Maaïke ver stelt een manschoen bij de tafel - Jeltje en Sijtske, elk een hennepzeel om de borsten, trappen zwoegend aan langs de vaart. - Hiddes blijft op het schip voorloopig onzichtbaar.)

Sjoukje, Maaïke, Jeltje, Sijtske, Hiddes.

Hiddes.

Toe dèn!

Jeltje

(hijgend)...

Ik - ikke ken niemeer.

Sijtske.

D'r is geen deurkomme an, vader - Je trekt je beurs...

Jeltje.

Effen blaze... 'k ben misselijk van moeheid - hè - hè...

Hiddes.

As we de hoek maar om zijn...

Sijtske.

De hoek om! De scholle zitte as ijzer zoo vast,

(ruw)

Schei maar uit hoor!

(smijt het hennepzeel neer).

Hiddes.

Wel verdomd!

Sijtske.

Met vloeke kom-ie niet vorder. Kijk zelf. 't Is gekkewerk!

(plompt naast haar moeder).

Maaïke

(het voorst raampje openstootend)...

Ben je niet lekker, Jeltje?

Jeltje

(hijgend).

Nee - We zitte vast - we zitte vast.

Maaïke.

Da's slim.

Hiddes.

Of 't gedorie slim is! Eerste kwartier vanavond. 'k Zel 'm 'n end achteruit boome...

Sytske.

Je ken net zoo goed met je mès 'n gat in 't ijs snijje...

Maaïke....

Pas nou maar op, Hiddes! Je krijgt 'n ongeluk!

Sjoukje.

Mot 't raam ope blijve?

Maaïke

(nijdig-gebarend).

Ja! - De héele vaart leit dicht, man. Nee, 't geeft je niks. Je stoot de schuit nog lek.

Hiddes

(den boom neerbonzend)

Daar dan! Verdomme! Verdomme!

(werpt een eind touw aan wal).

Ken je niet grijpe?

(Sytske staat op, neemt het touw, zoekt)

An de stronk maar - je hoef geen dubbele knoop te legge - wegdrijve zelle we niet - daar komt de plank

(de loopplank schuift aan)

't Is of de duvel 'r mee speelt!

(stapt norsch van de plank op de wal).

Maaïke.

Je mot maar denke dat 't zoo weze mot - zanik toch niet, moeder, je ben nog lastiger as 'n kind! - hei-je je bovenlast ge-

lost?

(Sytske rolt de lijn om de hennepzeel, gaat aan boord).

Hiddes.

Me bovenlast - 'k hei geen last in.

Jeltje.

(klagelijk)

Nee - née.

Maaike.

Geen l`ast?

Hiddes.

Nee - de boel is verkocht - d'r is geen túrf meer an boord.

Maaike.

Da's slim. Kom-ie d'r in?

(Hiddes klompt naar de deur)

Wil jij niet, Jeltje?

Jeltje.

(schudt 't hoofd)

'k Mot voor de pot zorrege.

(sloft de plank op)

Tweede tooneel.

Maaike, Sjoukje, Hiddes (In de hut)

Hiddes.

Middag saam. Is Watze 'r niet?

(hoest)

Wat staat 'r 'n rook!

Sjoukje.

Da's van de wind - die slaat door de schoorsteen - Maar de pot is warrem... Kom jij ons is opzoeke? In lange nie-gezien, jòngen.

Maaike.

(kregel)

Ja - hij komt ons is opzoeke!

Sjoukje.

Je ziet 'r best, bèst uit - je ben dik geworden, jòngen.

Maaike.

Klets maar toe! Wat heit de man an je praatjes

(den schoen weer opnemend)

Ga zitte,

Hiddes. Kommetje thee?

(hij weigert)

'k Heb Pike nie gezien...

Hiddes.

Pike is dood.

Maaike.

Daar schrik 'k van! Is Pike...

Hiddes....

An de ingewande. As Foppe en Sjoerd. Verlejen maand begon 't. Drie dage geduurd - de derde nacht was 't afgeloopde.

Maaike.

Ach. Ach. Zoo'n knap jong mensch.

Sjoukje.

Zoo - zoo. Enne hoe maakt Jeltje 't? Enne is alles wel?

Maaike.

(op haar voorhoofd wijzend, ongeduldig).

Dat praat nou geen verstandig woord. Pike is dood, hoor je dat dan niet?

Sjoukje.

Is Pike dood? - Wel, wel is Pike dood?....

Hiddes....

't Was 'n mooie meid, 'n knappe meid. Ja, 't was 'n slåg - maar na lijjen komt verblijven - ja, ja. God weet wat-ie doet. D'r gebeurt niks of-ie heit 'r z'n reden voor. Ze is - mag 'k wel zegge - bijtijds uitgestapt - an boord hebbe we geen vrete meer voor 'n week, laat staan voor de winter.

Maaike.

Wanneer hei-je je lading verkocht?

Hiddes.

Vlak na nieuwjaar. We konde niet op bestemming komme - de groote vaart lei dicht

-

en ze hadde pas 'n hoop cente op de helling an 't schip vertimmerd. - Dan zit je in de klem, as 'n rat - nee èrger - want ingevroren en je turf voor 'n appel en 'n ei motte losse da's teekene voor máánde ellende. Nou met de dooi dachte we vlot te komme, maar 't eerste kwartier smijt de boel weer toe. Wat niet vastgespijkerd zat, hei-'k in 't pandjeshuis gebracht bij de jood - en nou - nou - nou zou je wel wille dat de schuit onder je zònk...

Maaïke.

Daar zou je mee opschiete! Héél verstandig, Hiddes! As wíj zoo redeneerde? Hebbe wij geen andere tijje gekend? 'k Wil met je ruile - vandaag liever dan morgen.

Hiddes.

Jij wil ruile! 'k Hoor 't je zègge...

Maaïke.

De láatste koe is ziek... heit stalpoote...

Hiddes.

De láatste?

Maaïke.

Vraag maar niet! Wat je hèit dat hei-je nie altijd gehad - maar wat je gehad heit - dat hei-je niemeer -

(driftig)

Moeder, blijf toch met je poote van 't vuur - d'r leit meer as genug in - we komme 'r ook niet met stele an! Dat smijt maar bij! Dat gebruikt d'r harsens niet!

Sjoukje.

'k-Hei 't koud...

Maike.

En ik hei 't warrem - ik stik van de hotte. - Ja, da's 'n last hoor! As 'k 'r effen uit mòt, zit zij an de turf. En vrete voor tweé. Hei-je niet verstaan dat je d'r àf mot blijve! Jessus 't mensch is zoo ongezegelijk. Vroeger mochte we plagge steke zooveel as we woue, maar kom 'r tegenwoordig is an! Tjerk heit ons al ééns de veldwachter thuis gestuurd.

Hiddes.

Tjerk? Wil Tjerk niemeer hebbe dat je plagge steekt?

Maike.

Of-die 't hebbe wil? As je 'm permissie vraagt! En dat doen we niet. Nee hoor. 'k Loop net zoo lief na de armvoogde.

Hiddes.

En vroeger kon je 't zoo best met mekaar vinde?

Maike.

Vroeger is nou niet. Tweemaal heit Watze 'm grond verkocht - as we geen cente hadde voor voer voor de beeste en voor de belasting - tweemaal: grond - grond - grond is hier zooveel waard as die schoen - jessus wat is 't leer hard...

Hiddes.

Zijn 't Watze z'n schoene?

Maike.

Nee - ze zelle van 'n ander zijn.

Hiddes.

Mot je niet op tafel zette - daar komt ruzie van....

Maaïke.

Die hoeft 'r niet te komme - die is d'r - leege kiste....

Hiddes....

Make twiste....

Maaïke....

O zoo. Da's over de heele wereld. Nou - nou wou Tjerk de schutting en 't draad verder zette dan die mocht - toen heit Watze de pale uit de grond getrokke - hebbe we verbaal gekrege - ja, da's werchtig - verbaal met koste - om angstig van te worde - en as nou de koe krippeert - dan kenne we aarpels zònder potsmoor vrete. Ik zit liever op jouw schuit dan op mijn lappie. Op je ouwe dag grond van 'n ànder te motte hakke - as je je heële leven je èigen lappie gehakt heb - da's hard. En dat zie 'k gebeure. Daar is geen tegenhoue an.

Hiddes.

Ik vraag waarom de Heer de winter heit gegeven....

Maaïke....

Ja - grond in de winter is niks.

Hiddes.

En wàter in de winter is niks.

Maaïke.

We moste kenne trekke as de vogels.

Hiddes.

De ooievaar die weet 't wel. De beeste kruipe weg - de beeste zijn beter bedacht as de mensche. Da's gek. Hoe komt dat vraag 'k?

Hoe komt 't dat do worme nou slape en de zwaluwe na 't zuijen magge en dat wij - dat wij nog geen warm kamerke an de wal hebbe?

Maiike.

(kregel)

Ja, hoe 't kòmt! Nou vraag-ie de boer de kunst af! - Waar Watze blijft! Die zou na 't dorp gaan voor de koste van 't verbaal.

Sytske

(onzichtbaar-gillend).

Vader! Vader!

Maiike.

Je wor geroepe.

Derde tooneel.

De vorigen, Froukje.

Froukje.

Je mot is gaan zien. 't Loopt met 'm af.

Maiike.

Af! Ben je dol, meid!

Froukje.

De poote zijn ééns zoo dik. En hijge as-die doet. 'k Ben 'r bàng van geworde. Dag Hiddes.

Hiddes.

Dag, Froukje. Je ben zwaar geworde, kind.

Froukje

(schuw).

Ja - ja, Hiddes.

Maiike

(bij de deur).

Kom dan! Sta niet op je gemak te leutere!

Hiddes.

Ze zeit me gedag.

Maaike.

Ze zeit - ze zeit - Je hoeft 'r zoo

vrindlijk niet an te kijke - die 's àl leugen en bedrog. Vertel Hiddes wat 'r met je te doen is geweest van 't voorjaar - dier van 'n meid! Laat Wätze je maar is zegge - hoe-ie d'r kind begrave heit - ja, d'r kind van de eerste de beste! Vooruit. Bàng voor de koe!

Vierde tooneel.

Hiddes, Sjoukje.

Hiddes.

Da's 'n heele hestorie. - Dag Sjoukje.

Sjoukje.

Ga je al heen, jòngen. Hei-je zoo'n haast?

Hiddes.

Me schuit leit hier over.

Sjoukje.

Zoo, zoo. Wel, wel. Enne vriest 't nog zoo? Zoue we geen sneeuw krijge?

Hiddes.

Sneeuw, nee.

Sjoukje.

'k Zel nog maar 'n turfie.... Op mijn leeftijd - ja, ja... Plagge geve nieveel hette. Enkel asch.... En zou jij dan meene dat 'r geen sneeuw komt?

Hiddes.

Weet 'k niet. Tot morgen.

Sjoukje.

Goeie reis - gezondheid

(verknuffelt het ouwe lichaam bij den vuurpot.)

Vijfde tooneel.

Sjoukje, Eelke, Douwe.

Eelke

(buiten).

'k Zie geen kip. Moeder is niet vròeg met licht. Nee - dàar is de deur

(treedt binnen)

Goe-navend!

Sjoukje.

Goe-navend - d'r is niemand....

Eelke.

Ik ben 't, Eeltje - herken je me niet, moeke?

Sjoukje.

Eeltje? Ja zèker herken 'k je - dag jòngen - dag jòngen - nou da's wèl bezoek - da's wèl bezoek vandaag.

Eelke.

Da's Douwe, me vrind.

Sjoukje.

O zoo. O zoo. Enne - enne hoe is 't bij de weg? Ik - ikke kom niemeer van me stoel af, jòngen - nèe, ikke ben nie van me stool af geweest in geen - in geen maande. De beene wille niemeer, jòngen.

Douwe.

Ach kom - je dànst nog wel as 't mot, moeke!

Sjoukje.

Dànse? Een en tachtig - as ouwe wijve danse stuift 't, hèhèhè!....

Douwe.

En anders bind je de schaatse maar onder.

Sjoukje.

Nee - dan zou 't weer omslaan - 't loopt zoetjes af - de dood houdt geen almanak.

Eelke.

Praat niet van dood - je wordt hónderd!

Sjoukje.

Dood is uit de nood, jòngen. Ik - ikke ben de kindere tot last, jà - jà. - As 't voor de wind gaat is elk 'n hardrijjer, zegge wij, maar genadebrood heit hârde korste, zoo hard de je tande pijn doen....

Zesde tooneel.

De vorigen, Sytske.

Sytske.

Maaike, ik kom zout leene.

Eelke.

Dàg Sytske!

Sytske

(in 't schemer starend).

Ben jij 't Watze?

Eelke

(lachend).

Née - née!

Sytske.

Hoe kom jij hier!

Eelke.

Door de deur. Maar jij....

Sytske.

Ik - ook door de deur, hahaha!

Eelke.

Met die hei-'k laatste kermis gehouden, Douwe. Weet je nog van de plof, Sytske? Hoe sla 'k flikkers? 'k Zel jou de hakke met boter gaan besmere - 'k hei d'r zoo lang al zin in jou gehad'....

Sytske.

‘Toen 'k laast bij Krelis bij de gortpot zat, toen 'k laast bij Krelis bij de gortpot zat!’
Hahaha!....¹⁾

1) Zie bijlage.

Eelke.

Hahaha! Hahaha!

Douwe.

Hahaha! Hahaha!

Sjoukje.

Làche jullie maar - as je lacht blijf-ie gezond.

Eelke.

Legge jullie in de buurt?

Sytske

(Door 't raam wijzend).

As je links omslaat en weer rechts omslaat en niet op je neus slaat - ben je an boord.

Eelke.

Dan zel 'k je nog wel is wat op je mond kenne fluistere - wat? - voor 'k na Duitschland ga.

Sytske.

Ga jij na Dùitschland? Ben je recht wijs!

Eelke.

Ja, we gaan 'r end van de volgende week heen - jà! - Douwe is 'r meer geweest - niet Douwe?

Douwe

(slecht pratend).

Das glaube Ieg! - Maar ze koetere beroerd Duitsch in Duitschland. Moessen Sie geen Salz habe Joeffrou?

Sytske.

Wat zeit-ie? Verhang je met je Duitsch, malle vent!

Douwe.

Ja, lach maar - lassen Sie mieg maar gaan!

Sytske.

Hahaha! Mieg? Mieg? Mieg da's je

moer! Hahaha! - Nee, nou zònder gekheid - wat mot jij na Duitschland?

Eelke.

Reisie make om te vrète, meid. Niks meer te doen bij ons. 't Vet is van de ketel - 't was 'r geloof 'k nooit in - en 'n héele winter van lucht tere - née - Nou zelle we na Mofrika wandele - waar werk mot weze - 'k Hei me schoene late zole en achterlappe - 't is 'n end, wat Douwe? - maar we kenne bèst uit de voetstappe komme. 'k Sta op kouwe poote en dan helpt je geen bidde.

Douwe

(op z'n zak kloppend).

Mijn zelle ze over de grenze niet bestele. En joeffrau - iek heb Pfoote an mein Leib!

Eelke

(de lamp schuddend).

Véél olie is 'r niet in. 'k Zel 'm maar opsteke. Dan zie je mekaar.

Sytske.

Jessus - 't is lùm.

Eelke.

Wat is lam?

Sytske.

Dat jij zoover wèg mot - 'k ha-nou gedacht...

Eelke

(lachend).

Wat ha-jij gedacht?

Sytske.

Dat jij - dat jij - Ken mijn 't ook schele! - Geef zout, dan ga 'k...

Sjoukje.

't Zout staat in de kast.

Eelke.

Je ooge zijn zwarter geworde, Sytske.

Sytske.

Schijt an hoor! In Duitschland vin jij d'r zat zoo.

Eelke.

Maar niet zulke kastele as jij!

Sytske.

Ach kles niet, vent!

Douwe.

Wij komme met Haufe cente zeruuk, joeffrau! En jij zel terwijl in hús niet beschimmele, hahaha!

Zevende tooneel.

De vorigen. Sytze.

Eelke.

Dag Sytze. Ben jij nog altijd buurman gebleven?

Sytze.

Ja - ja - en nog altijd gezond - alleen de maag, de lamme maag wil nie goed meer.

Sytske.

Jij zel te veel vleesch vrete, hahaha!

Sytze

(vroolijk).

Daar hei-'k me 'n lintworm an gevrete en me kindere ook! Mag 'k 'n kooltje scheppe, Sjoukje?

Sjoukje.

Een? - Twée - Ken je d'r bij?

Sytze.

Best hoor - sjongen de rook staat wèl op de schoorsteen.

Sytske.

Rammel jij zoo?

Sytze

(met de hand in de zijzak morrelend).

Allemaal ik! Ja - ja, ik! 'k Ben an 't schooie geweest - de armvoogde, de krènge, woue niet - d'r ware heele koppels geweest zeie ze - tòch veertig cente langs de weg geschood! Da's hoeveel voor elk kind?

Sytske.

Hoeveel hei-je d'r?

Sytze.

Zeven. We binne màchtig.

Douwe.

En jij en de vrouw is negen.

Sytze.

Nee - me vrouw is lang dood. Akke, me oudste doet 't huishouen. Da's dan vijf cente voor ieder. Ik blij hoor. Schooie is zoo kwaad niet. Alleen de mieters van honde die losloope! Een heit 'r haast in me poot gebete. Maar toen-ie dacht te hèbbe, had-ie me broek te pakke. 't Scheelde geen asem of 'k had in me bloote gat gestaan, hèhèhè!
Bedankt!

(tot Sytske).

't Vrouwsvolk gaat voor.

Sytske.

Dan gaan we saam. Dag!

Eelke.

'k Kom an boord - hoor je!

Douwe.

Zeg, is 'r bij jullie logies - 'k mot èrges slape vannacht.

Sytze.

Bij mijn niet. Ik hei-d'r drie in de bedstee en Akke driè - jij ben te dik voor bedpasseerder, man.

Sytske.

As jij bij òns in 't ruim wil - loóp dan mee om 't vader te vrage.

Douwe.

Daar zeg 'k geen nee op.

Sytske.

Hier leit de plank.

Sjoukje.

Zou je de deur niet dicht doen?

Eelke.

Dat ken je gedaan krije, moeke!

(een slag).

Sjoukje.

Hè - wat was dat?

Eelke.

Mooi zoo! - 't Wicht van de klok is gevalle...

Sjoukje.

't Klokkewicht... Da's èrg...

Eelke.

Wel nee - dat haak 'k weer an.

Sjoukje.

Lei 't met de kop na de deur?

Eelke

(lachend).

Ja, grootje - had je 't liever ànders gehad?

Sjoukje.

As 't klokkewicht valt met de kop na dr deur, komt 'r 'n dooie...

Eelke

(ruw-goedig).

As je maar wist wie, konde we waarschouwe!

Sjoukje.

Daar mot je nie mee spotte, jòngen... De dood heit zijn vàste teekens. - Je grootvader is gestorreve nèt 'n dag toen de klok midden in de nacht had stilgestaan - enne - enne 'k had zelve de ketting opgetrokke.

Eelke

(ruwig).

Dan was je klok stuk, moeke.

Sjoukje.

Nee - nee, jongen. De dood was in de kamer geweest.

Eelke

(hard).

Je mag je mond wel is spoele - met je gemier van dood op de nacht...

Sjoukje.

Ik ben één en tachtig. Elke hanetree brengt me dichterbij me graf - ik ben nie bang
- Straks - straks toen 'k alleen zat heit 'n zwarte hond door de ruite gekeke - ja - ja
-...

Eelke

(licht-angstig).

Misschien heit de duvel 'r 'n jong geworpe!

Achtste tooneel.

De vorigen, Maaike, Froukje.

(Maaike zet zich met bezorgd gelaat en strafgenepen lippen aan de tafel, waarop ze de stallantaarn plaatst.)

Eelke.

Zie je me niet, moeder?

(zij knikt bedrukt, wringt de handen).

Moeke!

(zij begint te huilen)

, Is 'r wat gebeurd?

Froukje.

De koe leit stijf - as 'n mènsch heitie gezucht - as 'n mènsch...

Maike.

De láátste koe...

Elke.

Gekrippeerd?

(Maike knikt huilend).

Sjoukje.

Dan is 't wèer uitgekemme, wèer uitgekemme.

Maike....

Zoo as we in de schuur kwamme zàg 'k 't an z'n ooge - de laatste koe! - de láátste! - vroeger hing 'n geldzak an z'n nek - nou leit-ie kepot - niks meer waard, niks waard

(tot Froukje - kwaadaardig).

Had jij nie eerder je bek kenne opedoen - ongeluk!

Froukje

(onnoozel-ig).

Asof ik 't ken helpe...

Maike

(valsch).

Most jij op 't laatste oogenblik roepe, dier van 'n meid! - Waar jij met je poote an komt loopt de boel in 't honderd!

Froukje

(simpel, in huilend gestotter overslaand)...

'k Hei toch daalijk gezeid dat-ie verrekte - da-'k bang wier van z'n gejaag en gehijg - mot ik nou de schuld hebbe? Mot ik 't weer lijje! - 'k Spring net zoo lief in de vaart! Versta je! Versta je!... Om mijn - om mijn de schuld te geve, vuilek - dat ik van vader slaag krijg!...

Maike

(heftig).

As je nog één woord zeit!...

Sjoukje.

Nou - nou - ze heit toch ommers...

Maike

(vinnig).

Hou je d'r buiten! De eene opvreetster praat de andere voor!

(weer huilend)

O! O! - As Wàtze 't hoort - we zijn an de

bedelstaf - de nagels van onze poote kenne we nou vrete - kenne we vrete! - Vier koeie gehad - vier stevige beeste - nou in de schuld - ellende an alle kante - 'k Wou da-'k begrave lei in die pestgrond - in die rotte grond - in die ongeluksgrond!...

Eelke.

't Is beroerd - maar met schelde en raze maak je d'r niemeer levend.

Maiike

(woest pratend en huilend).

En die hardkop - die kop as 'n steen - viermaal, zès maal hei-'k 'm gezeid 't beest te verkoope toen ênkel de achterpoote - maar hij wou niet - hij wou wachte. - Niks hebbe we meer - niks as 't lappie om de hut - hoe komme we de winter door - hoe beleve we 't voorjaar!...

(Froukje schuw af).

Negende tooneel.

Sjoukje. Maiike. Eelke. Sytze.

Sytze.

Hij 's dood, hè? 'k Hei nog effen me natte klauw voor z'n bek gehoue maar geen schijn van asem - Waarom heit Watze 'm niet na 't dorp gebracht? 't Was te voorzien.

Maiike.

Hoor je?

Sytze.

Ik heb 't gezeid. As je geen cente heit,

om 'n koe door z'n bek te melke, mot je geen zieke beeste op stal zette. Jammer.
Jammer.

Maaïke.

Jammer - daar schiet 'k mee op!

Sytze.

Toch jammer - of je 'r mee opschiet of niet - dat wéte we wel - 't 's jàmmer...

Maaïke

(vinnig).

Dat mot jij nou nòg is zegge.

Sytze.

Jullie hebbe altijd de dag van huis gesteld.

Maaïke

(krakeelig).

Jullie? Hei-'k niet tienmaal gezeid om 'm van de hand te doen?

Sytze.

Tienmaal zegge - tienmaal zègge - die 't schurft heit krabt zich.

Maaïke.

Hoor! Hij heit voor en achter ooge nou 't te laat is...

Sytze.

Dat mag dan wel - maar jij heit maar één oog hier

(wijst op z'n voorhoofd)

'n Zieke koe...

Maaïke

(valsch).

Vent, jij klest uit twee monde - As je me van de week maar de turf teruggeeft, die je geleend heit - jòuw leene ken 'k...

Sytze.

'k Ben om jòuw turf nie verlege - je heit ze ommers zelf bij Tjerk gestoke!...

Maaïke.

Hei-'k bij Tjerk?... Noo zel je ze daäljik, ouwe gemeene stinkert!

Sytze

(driftig).

Gemeene! Gèmeène stinkert! *Ik* hei geen meid die in de kraam most, bij mijn was geen pot angebrand...

(loopt nijdig heen).

Tiende tooneel.

Sjoukje, Maaïke, Eelke, later Froukje.

Maaïke.

De kerel mot wèer is hier komme... Turf leene, kooltjes leene - te nakend om z'n kont te krabbe - nog geen spijker om z'n koot te krabbe - Waarom lach-ie nou, moeder!

Sjoukje.

Ik lach om wat jij daar zeit.

Maaïke

(den schoen opnemend).

D'r valt niks te lache - die heit 'r lol in as de laatste koe verrekt

(Froukje komt door staldeur binnen, neemt een ijzeren pot, schuurt dien buiten bij 't voorraam.)

Eelke.

Wat riep-ie toen-ie de deur uitliep?

Maaïke.

Van die daar - d'r zijn betere an de galg verdroogd as die mèid! En as we maar wiste van wie... Maar geen smoel doet ze open - je vader heit 'r gerammeld en geranseld - geen geluid krijg je d'r uit - 'n geluk bij 'n ongeluk - 't kind leit begraven

(laat den schoen zakken,

staart, huilt)

...Ach! Ach! Ach! Januari - Februari - Maart - hoe mot 't an, hoe mot 't an! De aarpels binne haast op

(den schoen neersmijtend).

'k Zeg 't 'm niet - 'k durf 't Watze nie zegge

(in de deur roepend).

Kijk is uit of je vader niet komt! Nou dèn!

Froukje.

Ginder loope 'r twee - de een mot vader weze

(sloft opnieuw naar den pot, dien zij schuurt).

Maike.

As-die 't hoort krijgt-ie 'n slag van beroerte.

Eelke.

Nou dan zel ik 't wel...

Maike

(huilend)...

... 'k Hei 's nachs legge bidde dat-ie weer beter zou worde - 't Zal 'm z'n zorg weze of d'r 'n koe van arme mensche krippeert - anders zou-die zoo'n stakker van 'n dier geen stalpoote geve. - Zoo opeens - zoo opeens dood!

(heftig de tang uit de handen van Sjoukje rukkend en op den steenvloer smijtend)

Je zel d'r afblijve versta je! D'r leit vuur zàt in en anders kruip-ie maar in je nest! -

(grimmig de vuisten in de oogen duwend, driftiger huilend).

Alles bij mekaar - opvreetsters onder je dak - je kop vol zorge - op je ouwe dag motte schooie as die stinkert van 'n Sytze - niks is

'n dooie koe waard - nog geen tien gulden brengt de huid bij de looier op - en geen druppie melk meer - 'n schuur met niks, niks 'r in....

(af door schuurdeur).

Eelke

(even de schuurdeur open-houdend en starend).

't Is bedonderd....

Sjoukje.

D'r is - d'r is geen bidde tegen, jòngen, al kwam Sint Pieter uit de hemel... Hoor 'k daar niks?...

(luistert met Eelke naar de stemmen buiten).

Elfde tooneel.

Eelke, Sjoukje, (in de hut) Watze, Tjerk, Froukje (buiten).

Watze.

Nee! Nee! Nee!

Tjerk.

Dan niet!

Watze.

Nee - om de bliksem niet!

Tjerk.

Je mot 't zelf wete.

Watze.

'k Hei maling an jou - as je 't maar wéét! Jouw oore zelle nog is bekauwd worde!

Tjerk.

Ja, man alles ken. Dan ga 'k werom. Maar laa'k je zegge dat as je wéer an de pale komt 'r 'n schot hagel op zit. En as d'r nachts

plagge gestoke worde - dan draai je d'r voor op - 'k geef me ooge de kost.

Watze

(grommend).

Wij hebbe jouw plagge nie noodig - wij hebbe jou nooit noodig gehad.

Tjerk.

Wat nie is ken komme.

Eelke

(stug door 't raam).

Wat mòt-ie van je vader?

Tjerk.

Ik mot niks.

Watze.

Hij mot - hij wil 't lappie koope - en dat verdom 'k - 'k ben al me grond an 'm kwijt geraakt.

Tjerk.

Kwijt geraakt? Hei-'k 'r geen cente voor neergeteld?

Watze

(driftig).

'k Zeg nog is née, née, nèe! Wat 'k nog hèb hou 'k - al ga je met je poote in de lucht staan.

Tjerk.

'k Heb 'm fassoenlek gebojen, jong, meer as 't waard is - en as die vandaag niet ja zeit, zeg ik morgen nee.

Eelke.

Vader verkoopt niks meer an jòu!

Tjerk.

Zoo.

Eelke.

Om daglooner te worde hoeft-ie bij jou niet an te kloppe, man.

Watze.

Dat hei'k 'm ook gezeid.

Tjerk.

En hoe mot-ie de koste betale, jong?

Eelke.

Wat voor koste?

Tjerk.

Van 't proces, jong!

Eelke.

Van 't proces?

Watze.

Dat duvelt niet - dat komt terecht.

Tjerk.

Watze, as je met 'n kop tegen 'n muur loopt, stuit je terug - jij heit altijd 'n kop gehad...

Watze.

Maar dubbel vel voor me kop as jij mis 'k, man...

Tjerk.

Jij heit verstand, jong - jij weet wat 't zegge wil, as je pale en draad uit de grond trekt bij 'n ander. Dat kon 'k nie late loope. Daar most 'k tegen opkomme. Zou jij anders gedaan hebbe, hè? In de kast had-ie 'r voor kenne draaie - toen heit-ie verbaal gekrege - toen had jij bij mijn motte komme, man, om accoord te make maar toen heit jouw kop je dwars gezete - ben jij heelemaal nie na de rechtbank geweest - en nou - nou is 't bij verstek gegaan, mot je betale - door je eigen schuld - ja, door je eigen schuld.

Watze.

Door jouw schuld, lamma kerel - jij heit me altijd de brokke uit me bek gekeke - jij met je cènte...

Tjerk.

Hoor je 'm nou, Eeltje? Ik bon de minste geweest - op de weg kom 'k 'm tegen en zeg: late we de koste met gesloten beurze verrekenen - ik wil jou nadeel niet, man - geef mijn 't lappie an de vaart - 'k heb grond genoeg - om zoo'n ongelukkig stukkie ben 'k nie verlegen! - enkel om je 'r uit te helpe - geef mijn 't lappie en 'k betaal je dertig gulden schoon geld toe - Dat wil-die niet - dat verdomt-ie - goed, goed - vandaag wil ik nog, zeg 'k je - morgen geen cent meer, geen rooie cent.

Watze.

'k Leg liever met me voete na 't oosten. Afgedaan. Jij neemt 'n slecht einde, man.

Tjerk.

Dat zelle we afwachte.

Eelke.

En maak nou maar dat jij van de erf komt - en gauw!

Tjerk.

Zoo!

(driftig).

Ik van de erf af? Ik! 't Duurt geen drie maande of met hangende poote loop jij me na!...

Watze

(grommend).

Dan mot 't me zwaar voor 't kruis zitte!...

Tjerk.

En geen d'ag uitstel met de koste!

Watze

(bot-driftig).

Vort! Langblijvende gaste, stinkende gaste! Vort!

Tjerk.

As je 'n poot na me uitsteekt!...

Eelke.

Smijt 'm 'n steen na z'n donder, vader!

Tjerk.

'k Waarschouw je - 'k zoek verhaal!...

Eelke.

Banjer! Nou kijkt-ie as 'n luis op 'n kam.

Watze.

We make ons kwaad om niks - 'k zel 'r geen messe om trekke - Loop na de duvel!

(werpt de deur dicht - Tjerk blijft even grommend staan, kijkt Froukje aan die hem driest begrinnek, stapt het pad af).

Twaalfde tooneel.

Eelke, Watze, Sjoukje (in de hut) Froukje (voor de deur).

Watze

(kwakt z'n jekker neer, rukt de bouffante af)...

Dertig gulden schoon geld toe! Dertig gulden - Liever verzuipe!... Hoe kom jij hier?

Eelke.

Gedag zegge...

Watze.

Gedag?

Eelke.

'k Ga met Douwe over de grens.

Watze.

As 'k jong was - ongetrouwd - trok 'k mee.

Sjoukje.

Hei-je al gehoord, Watze...

Watze.

Nee - ken me niet schele!

Sjoukje.

Van de... van de...

Watze.

Hou je mond! Op jouw praatjes schiet de lommerd geen geld! Waar is Maaike?

Eelke

(naar de schuurdeur knikkend).

Bij de koe...

Watze.

Bij de koe... Die zel hier geen week biete en koeke meer vrete - as 'k 'r nou nie na 't dorp breng - mot 'k de grond verkoope...

Eelk.

(aarzelend).

Ja - daar zei-je zoo wat - as de koe...

Watze.

't Leit op z'n rug, jongen - in één jaar ben 'k 't paard an lende vuur kwijt geraakt - de poeiers van de veearts maakten 't slechter - niks waard 'n veearts, niks! - toen kreeg de rooie de moerziekte na 't kalven - in twee dage was-die kapot - toen hadde we deze nog over - eerst de pof - biete en kool valle te koud in d'r maag - je mot eerst 'n lok hooi voere - Met 'n natte doek op d'r kruis wou 't betere - maar daarmee was 't gesukkel nog niet gedaan - Verleje maand kreeg ze stalpoote - ja, 'k ben nie bang voor 'n dooie rat maar 't heit me dikkels benauwd - nou hei-'k 'r van de boest genomen en op de lange mist gesteld,

maar cente om koeke te koope hei-'k niemeer. En biefte en rape zijn niet tegeef... As we de vorst maar dóór zijn...

Eelke.

Hoeveel kòste mot je betale?...

Watze.

Zwijg 'r van! Alles springt me tegen de schene... Boete en verbaal bij de vijftig guldens. De schobbejak! Tusschen de schaar heit-ie me gekregen - de tuierstier!

Eelke.

Vijftig guldens?

Watze.

Om en om. Hier hei-je de pepiere

(grommend)

. Da's mijn te geleerd. Ken jij 't leze? Zeg maar wat 'r ònderan staat!

Eelke.

Een en vijftig...

Watze.

Eén en vijftig...

Eelke.....

Gulden en 50 cente...

Watze

(de vuist ballend).

Over de vijftig - dat verdom 'k - dat betaal 'k niet.

Eelke.

Met die van 't gerecht valt niet te gekke.

Watze.

Dan motte ze de boel verkoope! Ik was in me recht - in me recht - de pale stonde op mijn grond - daar wil 'k 'n eed voor aflegge. - 't Recht is blind, blind...

Eelke.

Mosterd na de maaltijd, vader. Betale mòt je. Hoe langer je de zon op de drek laat schijne, hoe meer ze stinkt.

Dertiende tooneel.

Eelke, Watze, Sjoukje, Froukje.

Froukje

(binnenkomend met den geschuurden pot, begint te huilen).

Watze.

Wat sta jij te griene?

Froukje.

Ik hei-d'r peen schuld an!...

Sjoukje.

Nee, zij ken 't niet hellepe...

Watze

(achterdochtig).

Wat? Wàt ken ze niet helpe? Toe dan, wat zit je? - Je mond is toch niet bekleumd!

Froukje.

De koe...

Watze

(woest).

De koe!...

(springt op, rent mèt de stallantaarn in de schuur).

Veertiende tooneel.

Eelke, Watze, Sjoukje, Froukje, Maaïke.

Maike.

(komt schuw uit de schuur, blijft in de deuropening kijken).

O! O!

Watze

(keert grimmig-gebukt terug, plonst bij de tafel neer, staart naar den grond).

Eelke.

(na een stilte).

'k Wou je niet late schrikke, vader.

(Watze beweegt niet)

. - Jij mot maar denke - Jij mot maar denke...

Maaike.

Ja - jij mot maar denke...

Watze

(bot-gebroken)...

Ik denk niks...

Eelke.

Nog geen kwertier gelejen...

Froukje.

Ze lei maar te jage - te jage...

Maaike.

Hou je bek maar!...

Froukje

(weer grienend).

Ik hei-d'r geen schuld an gehad...

Eelke.

Dat zeit ommers niemand, stommeling! Toe!

(wijst haar de deur - zij gaat snikkend af.)

Watze

(dof).

Nou beginne me de kleere an me lijf te brande... God trekt z'n hande hèèlemaal van ons af...

Maaike

(wrokkig).

Eigen schuld.

Watze

(driftig)

Wät eigen schuld?

Maaïke.

'k Hèi-je gewaarschouwd!

Watze.

Jij heit! Jij heit!

Maaïke.

En Sytze - van hiernaast heit je gewaarschouwd!

Watze.

Dat liegt-ie.

Maaike.

(valsch).

Welzeker. Bij jou liege we allemaal! Jij met je kop - jij met je kop as 'n steen!...

Watze

(opvlammend).

Hou je smoel!

Maaike.

En werom? En werom zel ik me smoel houe? Jij doe màar, jij sjouwt maar! Vraag-ie ooit om raad? Hei-je gevraagd toe-je grond an Tjerk verkocht? Hei-je gevraagd toe-je hooi insloeg twéemaal zoo duur as 'n ander? - En nou, en nou - nou hei-je de koe niè verkocht - nou hei-je 't verdraaid om 'm na 't durp te brenge - nou hèi-je je zin - nou leit-ie stijf - jij, lùt! - jij vent van niks!

Watze

(heftig).

Pas op! Jij mot nie te veul...

Maaike.

En wa-dan? Wat zou jij dan?....

Eelke....

Nou - moeder!

Maaike

(drensend).

'k Hei 'm gezeid - 'k Hei 't honderdmaal gezeid - laat-ie 'r nou levend make - Op me ouwe dag ken 'k bedele gaan - door die lùt z'n schuld!

Watze

(dof).

Mijn schuld? Wie heit me angezet de pale uit Tjerk z'n grond te trekke? Bin jij dat nie geweest?

(dof-gebroken)

De koe gekrippeerd - vijftig gulde koste.....

Maike

(heftig).

Vijftig gulde - Vijftig gulde!

(het hoofd in de handen wringend)....

O jij ellendige kerel - jij lamstraal - jij gek - jij dubbele gek! - de koe late verrekke en vijftig gulde an 't gerecht.

Witze

(heftig).

Is 't nie jòw schuld? - Hei jij nie gewild! - Pas op of 'k sla je je harsens in!

Maike

(huilend).

O, O, nou mot-ie de láátste grond verkoope!

Witze

(woest).

Nee!

Maike.

't Láátste stukkie rake we kwijt. Daglooner ken-ie nou worde voor vijftige cente in de zomer en in de winter niks!

Witze.

Wie zeit da-'k verkoop?

(razend van drift).

'k Verkoop nie! 'k Verkoop nie! 'k Laa liever me poote af hakke!

Eelke.

Maar - maar de kòste, vader!....

Witze.

Dat vin 'k wel - daar prakkezeer 'k over.... De koe die an de moerziekte gestorve is heit nog dertig guide opgebracht - en - en

(balt de vuisten - zwijgt - gromt dof)

Is de nek afgesnejen?....

Maike.

Nee! Mot ik dat as vrouw doen?

Watze

(stug).

As vróuw.... Jij weet toch as de ver-

dommenis dat as-die nie uitbloeit 'r geen opkooper voor te vinde is. Geef 'n mes!

Maaïke.

Bedien je zelf maar.

Watze.

Verdomd - 'k most liever jouw strot....

Eelke.

Nou - nou - Hier hei-je 't mijne - 't Is zat scherp.

Watze.

Had zij 't nie kenne doen?

Maaïke

(valsch).

En nou wou 'k nie!

Watze

(kijkt haar dreigend aan - bedwingt zich - gaat in de schuur).

Vijftiende tooneel.

De vorigen, Douwe, Sytske.

Douwe

(komt met Sytske van de plank, speelt de schotsche drij op een handharmonica, doet de deur lachend open)....

Hallo! Hallo!

Sytske.

Wat zitte hullie raar.... En we woue je vrage.... Is 'r wat gebeurd?

Sjoukje

(hoofdschuddend).

De koe - de koe is dood....

Watze

(keert terug, smijt woest het mes op den steenvloer).

EINDE VAN HET EERSTE BEDRIJF.

Tweede bedrijf.

Zelfde Décor als voren. Late namiddag.

Eerste tooneel.

Akke, Sytske.

Akke (met een puts van achter de hut, stapt op den ijsrand der vaart).

Sytske

(op het schip).

Denk 'r an, meid, 't is opengehakt.

Akke

(de puts over het ijs schuierend).

Nou, daar merk 'k nie véul van.

Sytske.

Van morrege nog heit vader 't gedaan.

Akke.

Nee hoor - 'k kom 'r niet deur. Jessus, jessus 't vriest 'n merakel. Hoe krijg 'k nou water?

Sytske.

Wacht - 'k kom bij je

(over de plank)

Probeer 't dáar is - Nee - je heit gelijk. Da's gedorie stèrk. Van morrege lee de geul blank achter de schotse. De dooie blik hei-'k zelf geschept.

Akke.

Daar zitte we mee.

Sytske.

Hei-je zoo'n haast?

Akke.

'k Mot de boel reddere. We hebbe 'r

nou driè an de mazele - ja, Boukje is òok mis.

Sytske.

Boukje oòk? - Pas maar op da-je zelf nie ga legge....

Akke.

Nee - ik ga nie legge - as ik legge ga - leit 't huishoue op z'n gat - ik bin de vrouw van me vader, hahaha! - Da's onnoozel, hè? Moeder heit voor wel heeter vure gestaan toen ze leefde - maar mazele is belazerd - je mot ze warrein houe en de bedsteje tochte as 'n zeef, je mot ze nie bij mekander late en je hei maar twee bedsteje met z'n àchte! Waarom bin jij niet meegereje na de stad?

Sytske.

Ja werom! - Omda-'k 'n oogje op ouwe Sjoukje zou houe - daar loopt 't langzaam mee af èn omdat moeder en ikke één paar schaatse sàmen hebbe. Ieder op één schaats da's as met twee voete in één kous, hahaha! - Of op 'n varkesribbetje! Hahaha!

Akke.

Jij neemt 't vroolijk op.... Kijk is in de regenton.

Sytske.

Da's toch één bonk ijs, uilekop! Ga maar - 'k zel je waarschouwe as vader werom is.

Tweede tooneel.

Sjoukje, Sytske, Eelke.

Sytske

(gaat de hut binnen, smijt een turf in den pot, licht een bedsteegordijntje op)....

Slaap-ie, moeke?

Sjoukje.

Nee, ikke slaap nie - ikke hei 't koud.

Sytske.

Ik ook.

Sjoukje.

Enne - enne 't stroo is zoo nàt geworde.. Wil jij de zakke - de zakke is instoppe an 't voetenend - me voete binne gloof 'k, bevrore.

Sytske

(trekt ouwe gonjezakken uit de bedstee, slaat ze uit, dekt 'r al pratend dicht)....

Dat zelle we hebbe. Nou zóó nat is 't stroo nie. Dat verbeel je je maar. Lekker, hè?

Sjoukje.

Maar die tocht door de rete.... Hou je hand 'r is bij....

Sytske.

Sjonges, sjonges da's wáar - bij ons op de schuit is alles potdicht. Mot je geen drinke?

Sjoukje.

Néé éé....

Sytske.

Je maak je toch nie bang?

Sjoukje.

Bang? De dood is niks - maar tòt de dood komme is wat - 'k Mag lijje dat Froukje gauw naast me kruipt - dan - dan voel 'k

de tocht zoo nie.... Ja, laat 't gordijn maar zakke - 'k hei niks noodig....

Eelke

(met schaatsen in de hand)....

Bin jij alleen hier?

Sytske

(stuursch).

As jij nie meetelt jà!

Eelke.

'k Hei doorgejekkerd omda'k je hebbe mot....

Sytske.

Sjonges - jij zweet 'r van! 't Zel wat weze - Hoor je, moeke, hij mot me

(hij wenkt haar mee naar buiten te gaan)

Nee - 'k zit best.

(Hij smijt z'n schaatsen driftig tegen den grond, kijkt haar dreigend aan, wenkt nog eens)

Kijk hem! Wat mot je van me? 't Is om te lache! An elleke vinger tien as jij. Hard tegen hard zeit de duvel.

Eelke

(gaat plomp aan tafel zitten)....

Jij bin 'n.... En as 'k niè na Duitschland ga....

Sytske.

Ga wèl na moffenland - ieder z'n smaak zei de mof en vrat vijge met mosterd!....

Eelke

(zacht).

Kreng! - Toe ga effen na buiten.

Sytske

(haalt onverschillig de schouders op, gaat hem voor)....

Nou! En wat mot jij?

Eelke.

'k Ken toch goddoome niet lulle as de ouwe ellek woord afluistert! - Duurt 't nog lang zoo?

Sytske.

As je maar zeit wàt!

Eelke.

Jouw koppe! Wat hei 'k jou gedaan?

Sytske.

Mijn gedaan? 'k Wou da-jij me met rust liet - jij hei me niks gedaan, vent.

Eelke

(dreigend)

As je 't met 'n ander anleit!...

Sytske.

En dan nog?

Eelke.

En dan nog!.... Gister stong je met Douwe te lache....

Sytske.

Dat lieg-ie! 'n Lekker dier, jouw vrind met z'n halve poot!.... Verdraaid, 'k bin zot da'k je uitleg geef. Vraag ik jou wat? 'k Bin 'n vrije meid!

Eelke.

Dat bin je nie!

Sytske.

Hoor hem! 'k Hei 'n vrijer noodig die in moffenland de meide achterna loopt!

Eelke.

Hei-'k hier dan te vrete?...

Sytske.

Mot je zellef wete.

Eelke.

Denk-ie da 'k voor me lol ga?

Sytske

(de schouders ophalend).

Nee, je gaat voor je verdriet.

Eelke.

Waar je cente krijgt rookt je schoorsteen.

Sytske.

Jij doe maar - dàg hoor!

(wil de plank over).

Eelke

(haar arm grijpend).

Sytske!...

Sytske.

Kerel, blijf van me af!

Eelke.

Je weet, krèng, da'k smoor op je bin! De laaste kermis hei-je zelf gezeid....

Sytske....

Da-weet 'k niemeer.

Eelke.

Je heit de duvel in da'k wegga!

Sytske.

Voor mijn part zie 'k je nooit werom!

Eelke

(driftig).

Zeg dat nòg is!

Sytske.

Hoe eerder je verkast hoe beter!

Elke.

Goed! Dat zel 'k in me oor knoope.

Sytske.

Best hoor! As je mijn maar geen oore an me kop naait! Ik la-me niet beliege!

(af naar de schuit).

Derde tooneel.

Eelke, Douwe.

Eelke (keert aarzlend in de hut terug, raapt z'n schaatsen op, hurkt bij het vuur).

Douwe

(bindt schaatsen af voor de deur, stapt binnen).

Waar hei jij 'm gesmeerd? 'k Dacht dat je erges in 'n bijt lee, hahaha! - Is daar wat te kijk?

Eelke

(grommend).

Nee.

Douwe

(glimlachend).

'k Zou toch meene - dat jij tusschen 't vuur en de braadpan zit....

Eelke.

De meid wil nie da'k na Deutschland trek....

Douwe.

Dacht 'k 't nie? As je niks had gezeid, wist 'k nòg dat 'r stront an de knikker was. Wat geeft trouwe as je sàmen vièr naakte bille meebrengt? Hongerlijje! Hongerlijje doen ze in Friesland genoeg.

Eelke.

Da's waar - Da's allemaal wàar - maar as 'k slaap, zie 'k 'r - as 'k ga zie 'k 'r....

Douwe.

Asjeblijf! Zel 'k je is 'n raad geve, jong? Eerst cente verdiene - 'n heele zak cente - hier kenne ze best d'r eigen korste wel bijte - later zie je mekaar genoeg, méer as je lief is

(z'n mond in lach sparrend)

- later ga jij nèt zoo zitte, om 't wijf en de tien kindere nièt te zien....

Eelke.

Loop, malle donder!

Douwe.

Owie mijneer - We gaan strakkies smulle! - 'k Hei onderweg 'n pakkie tabak van twaaief cente, zes joodjes, 'n krentebol en 'n wittebol meegebracht - groote afscheidsvoorstelling! - nou bin 'k rùt

(tot Sjoukje in de bedstee)...

Lus je 'n snee krentebol, moeke?

Sjoukje

(drenserig)

Nee - nee - ikke hei 't koud - laat 't gordijn neer....

Eelke.

Is daar iemand?

Vierde tooneel.

De vorigen, Tjerk.

Tjerk.

Is je vader thuis?

Eelke.

Nee. Wat mot jij? - 'k Dacht dat jij lang begrave lee, man....

Tjerk.

As ze mijn begrave kom jij d'r naast.

Douwe.

Dan laat-ie je ommers geen rust in je kist, Tjerk. Hahaha, die vloekt zich!

Tjerk.

'k Wou dat je wijzer was - Hier binne de pepiere - de zaak is glad uitgeweze.... Nou vraag 'k voor 't laast fatsoendelijk of we accoord kenne make, anders leit de deurwaarder beslag.

Eelke.

Nou - dan gáne we d'r uit!

Tjerk.

Da's maklijk gezeid - ik wil jullie ongeluk nie.

Eelke.

Jij wil ons ongeluk nie? Jij die stinkt van de cente! En werom bin jij dan begonne?

Tjerk.

Ik bin nie begonne. Dat weet je wel beter. Niemand heit 'm gezeid an mijn pale te komme. En geen nacht gaat 'r voorbij of d'r worde plagge gestoke.... Ik ken 't nie helpe dat Watze achteruit is gegaan, dat 't paard lende vuur heit gekrege en de laaste koe is ge-

storve. Maar nou wóú 'k 't lappie. In mijn plaats zou jij 't ook wille - as je àl de grond an de vaart heit met net zoo'n lappie 'r tusschen - Vroeg of laat had-ie tòch bij me motte komme - al was 'r géén proces geweest - Ik ken 't uitzinge - hij niet. *Ik* zie wat in de grond nou de vaart 'r is gekomme....

Eelke.

En me vader zeit nee - voor de koste is-die de koe gaan verkoope.

Tjerk

(spottend).

'n Dooie koe!

Eelke.

'n Dooie koe brengt óók cente op.

Tjerk,

Lang nie genoeg!

Eelke.

Dan mot jij d'r ons maar uitzette - jij bin bang, hè, as de grond in veiling gaat - dat de armvoogde 't neme - en jij in je eigen neus bijt!.... Rechttuit, krom-om dan stoot je 'm niet, man.

Tjerk.

Daar zeg 'k nie nee op - ik hei belang da'k 't krijg - maar Watze is 't àltijd kwijt en met mijn ken-die cente spare - dan kon die hier blijve wone - 'k wil 't onderste nie uit de kan - voor vijftien gulden in 't jaar en vrij plagge steke

(een stilte).

Nou? Bin 'k de kwaaieste?

Eelke.

Dat zeg 'k niet....

Tjerk.

En dan doe 'k domenee meteen 'n plezier - die heit me van morrege geraje.

Eelke.

An de domenee hebbe we maling. Die bidt maar die geeft niet.

Douwe.

Ja, de beurs dicht en de hand an de hoed.

Tjerk.

Daar zeg 'k geen woord op. Dat mot ellek voor zich wete. Nou - nou - 'k zel nog drie dage wachte.

Eelke.

D'r komt nog wel 'n uur bij.

Tjerk.

Nee, zoo waar de Heer leeft - over drie dage leg 'k beslag. Zeg dat an Watze

(naar buiten).

Vijfde tooneel.

De vorigen, Maaïke, Hiddes, Jeltje, Sytze.

Maaïke

(met de andren van de vaart, de schaatsen in de hand).

Wat mot jij hier? Leelijke lazerbol van 'n vent! Duitiedief! Kijk 'm loope!

Tjerk.

't Wordt tijd dat 'r 'n spinrag voor jouw bek groeit!

Maaïke

(krijscherig).

Jij bin te vroeg van de galg gevallen, lamzak - je had me mèn motte wezel!

Tjerk.

Joúw man!.... Nee - nee - bij jou sneeuwt 't hondehaar

(af).

Zesde tooneel.

Eelke, Douwe, Maaïke, Hiddes, Jeltje, Sytze.

Maaïke.

As 'k 'm weer teugenkom zel 'k 'm teekene - die strooie kerel - die luizebos - die bloedzuiger!

Hiddes.

Nou gedag!

Maaïke.

Kom d'r in.

Douwe.

Kom d'r in, Hiddes - 'k hei witte bolle meegebracht!

Hiddes.

Witte bolle?

Sytze.

Nee - 'k mot eerst na de kindere kijke.

Zevende tooneel.

Eelke, Douwe, Maaïke, Jeltje, Hiddes, Sjoukje.

Jeltje.

Krente-bolle - witte bolle - da's - da's - 'n feest....

Maaïke.

Is-die hier geweest, die rooie....

Eelke.

(schouder-ophalend)....

Nog is geklest van de grond - je schiet zoo niet op.

Sjoukje.

'k Hei zoo'n dorst - Drink - drinke - drinke...

Maaïke.

O, 'k bin weer thuis - wacht maar hoor!

Jeltje.

As ze nou dorst heit - zel van de koorts weze.

Maike.

Van de koorts! Van de koorts! - Van-

nacht heit ze ons telkes wakker gehoue - Wat doe 'k 'r mee! - Ja, jij heit mooi knikke
- dat duurt nou al twintig jare - 'k doe 't je over!

(Douwe laat de ouwe vrouw uit een kopje drinken)

En - gráag hoor - 'n mans moeder is geen moeder - 'k zel 'n kommetje thee zette - 't
water kookt nog nie eens! - Toe blaas d'r is in!

(Eelke beweegt de blaasbalg).

Hiddes.

Me beene binne stijf van 't rijje - daar kenne me knieje nie tegen.

Douwe.

Stop 'n joodje, Hiddes.

Hiddes.

Mag 'k? Nou graag - 'k had me al angewend - ja, ja - op 'n leege pijp te zuige - da's
- da's wel zoo goekoop....

Maaike

(de bollen uitpakkend).

Hier smijt 't pepier weg!

Douwe.

Ik zou je danke - da's 'n halve krant - daar ga 'k strakkies 't nieuws uit leze - nee hoor
- wat jij Hiddes?

Hiddes.

As je leze ken dan hei-je gelijk - zòover hebbe wij 't niet gebracht -

(smullend-dampend)

Smaakt - smaakt bijster - As 'k de nagels van me teene had geschrapt - had 'k geen
pijp kenne stoppe.

Maaïke.

Hier hêi-je 'n kooltje vuur, Jeltje - pas op voor je rokke.

Jeltje.

Daar doe 'k me schoene bij uit - hê - hê - me voete ware as klompies - die rieme van de schaatse snijje je bloed af....

Elke.

't Water kookt.

Douwe.

Wacht 'k zel Sijtske is roepe

(bij de deur)

Sytske! Sytske!

Achtste tooneel.

De vorigen, Sijtske.

Sytske.

Roep-ie?

Douwe.

We hebbe bolle! Krente-bolle!

Sytske.

Ik kom!

Jeltje

(knussig-babbelend).

As je nou denk dat vroeger in 't land - ieder z'n zilvere spulletjes had - z'n oorijzers, z'n snuifdoos, z'n knoope en God weet wat meer, om van gòuwe spulle nie te prate - dan is 't, zeg 'k, 'n wonder dat 't land nou roggebrood eet - en - dat 't 'n feest is as 'r witte bolle op tafel staan....

Maaïke

(de thee op de test plaatsend).

Ja, 't is armoei geworde - al de cente komme in één hand....

Sytske

(binnentredend).

Gedag.

Jeltje.

Wat scheelt jou? Hei-jij gehuild?

Sytske.

Gehuild? Ikke? Nog nie as 'k dood leg! Nie hobbele, Douwe, dan kom 'k naast je zitte - d'r is toch niemand in de schuur? - anders gane we ondersteboven, hahaha! Hei jij die bolle meegebracht?

Douwe.

Ja meid!

(op z'n zakken kloppend).

Maar nou stink 'k na cente as de duvel na citroen! Ik zie op geen honderd gulde zee de man, die in 't leege geldbakkie keek, hahaha!

Sytske.

Hahaha! Hij ziet op geen honderd gulde! De cente binne voor jou niet geslage! Hahaha!

Douwe.

Meid zit dan stil - 'k hei maar één poot om me vast te houe!

Hiddes.

Een poot?

Douwe.

An me linker mis 'k drie vingers - ja, kijk maar....

Maaïke.

Mis jij drie vingers?

Douwe.

As kind bin 'k door 'n bunsing gebete - 'k stak me poot in 't hol....

Hiddes.

Da's stom genoeg - as je geen hond heit mot je 'n want om je pols binde.

Douwe.

Dank-ie hoor! Dat zeit-ie me nou,

hahaha! - nou 'k ze kwijt bin! - Zel jij nie liever op 't zondaarsbankie zitte?

Eelke.

'k Zit hier best.

Douwe.

Zoo? Kusse of oor-afsnijje maakt verschil, zee de meid, hahaha!

Maaïke

(de brooden snijdend).

Sjonges wat zitte 'r 'n gate in de witte-bolle. De bakker heit 'r z'n wijt doorgejaagd!
Ja, Jeltje help jij maar - nee, melk is d'r niet. Asjeblief!

Douwe.

Wohl bezantk - joefrau! - Houtzen Zie ook so van witze bolle?

Sytske.

Daar hei-je 'm weer met z'n Duitsch - al zat je nou in z'n mond te schoenlappe, zou je 'm nog niet verstaan!

Maaïke.

Laa-je toch nie voor de mal houe, Sytske - zóo ken ik 't ook - Iek sprietsche ook Duis....

Douwe.....

Owie! Owie! Geve sie mièg 'n koppie zeê, sivoeplee!

Maaïke.

jij bin 'n moef van liek mijn vessie Moetsen jij nog krenzebobbel? Maar botser heb 'k nie!

Douwe.

Ja gebe mièg og maar 'n schnee krenzebobbel.

Maaike.

Allemaal krenzebobbel! - Jij ook krenzebobbel?

Sytske.

Hahaha! Hahaha! 't Lijk wel of 'r 'n bobbel an je tong zit.

Jeltje.

Nie zoo lache - nie zoo lache - Sjoukje leit in de bedstee....

Maaike.

Diè slaapt as 'n os.

Hiddes

(bot-dampend).

En al lee Sjoukje 'r nie - dan mot je nog zoo'n spiktakel nie make. As 'r geen dag vrete meer an boord is, mot je nie lache asof je gekieteld wor.

Sytske.

Kom - we bikke hièr toch volop!

Jeltje.

Ja - ja - en overmorrege met 'n schuit die ingevrore leit?

Sytske.

Hongerlijje en zure gezichte daar win je wat mee!

Jeltje.

Daar win je niks mee - da's waar - maar àl te vroolijk is God verzoeke - Je mot nie lache op de late nacht en nie as ellende dichtbij is - nee, da's niè goed - da's nie goed.

Maaike.

Nee da's nie goed. En nou staat me meteen de bolle tegen.

Sytske.

Nou mijn nie!

Maike.

Misschien heit de dooie koe niks opgebracht. Watze is 'r van morrege mee weggereje en dan zou-die meteen bij 'n awwecaat anloope om raad.

Elke.

Goed geld bij kwaad geld smijte! De duvel heit alle awwecate op z'n hand!.... Tjerk zou nog drië dage wachte en anders....

Maike

(dof)...

En anders...

Hiddes....

Ja en anders...

(een stilte).

Jeltje.

Ja - ja.

Negende tooneel.

De vorigen, Froukje.

Froukje.

(schuw voor zóóveel menschen).

Gedag...

(leunt achter tegen Sjoukje's bedstee).

Douwe

(opstaand, geeft haar een snee brood)...

Daar. jij ook!

(keert in stilte naar zijn plaats terug).

Jeltje.

De dood mot rustig weze....

Douwe.

Da's verdomd vroolijk!

Jeltje.

Toen Pike dood lee in de roef - toen lachte ze haast, ja, ja - Sjoerd die keek lèelijk, die had te veel pijn gehad - maar Pike lee as 'n engel zoo, zoo, ja zoo lachend asof ze God-de-Heer en de engelen in de hemel zag - De dood - de dood

is beter as armoe - ja, ja - 'k bin in de roef van de C o r n e l i s van twaalef kindere bevalle - en dan was 'k wel is hondsche ellendig as 'k in de kraam lee - en d'andre kindre hóorde as 'k van de weeje schreeuwde - 'n kind mòt 't niet hoore - dan vraagt-ie te veul - maar van de dertig jare da'k an boord hei geloeft met me man, hei 'k 't nooit zoo benauwd gehad as nóu, net nóu, nou 'k nog één kind hei en we nie wete - nie wete hoe de dag van morrege zijn zel - nee dat wete we niet - en 'k bin nou vijf en zessentig...

Hiddes

(kauwend op de betoogende pijp).

D'r gebeurt meer op de wereld as wij begrije. Werom, werom, vraag 'k alweer, trekke de zwaluwe en motte wij blijve? Wat heit de Heer, gedorie, voor met water en grond zoo hard as steen - wat hei-je an steen? Steen ken je nie vrete. Op steen groeit niks niks. Op steen ken je niet schippere. Ja, d'r staat geschreve bid en werk - bid en werk - maar al bid je dàge en weke, werk is 'r nie en werk komt 'r nie.

Eelke

(grommend in 't vuur starend).

Ik hei liever roggemeelkoek as 'n gebed.

Douwe.

En ik - ik hei in geen jare achter me pet gekeke!

Maike.

Dat hoef je nie met zoo'n lol te zegge. 't Is netjes!

Hiddes.

Nee met geloof mot je niet spòtte....

Eelke.

Geloof! Moeder gelooft 't zelfde as ik. Vleesch is beter as beene. Ach kom, moeke, la-je uitlache! Wanneer bin je 't laast in de kerk geweest?

Maike.

'k Hei geen kleere om na de kerk te gaan - zoo binne d'r honderd! En dat wéét domenee...

Douwe.

Nou as diè 't weet!... 't Land vloeit over van mellek en honing zeit-ie - en - z'n vrouw bakt waterpannekoeke in olie!...

Jeltje.

We motte beruste, beruste tot de dood...

Eelke.

Beruste? Beruste! Wie zeit dat?

Hiddes.

Dat heit onze lieve Heer Jezus gezeit... Jezus die voor ons an 't kruis gesturve... en geleje heit...

Eelke

(norsch den vuurpot toesprekend)...

Voor òns an 't kruis gesturve? - Hoe lang heit dat an 't kruis geduurd? Ommers geen dæg - Welnee ommen geen dag! En jullie en ik? - 't Kruis - 't Kruis - 't lijkt 'n vracht as je d'r van hoort - maar dag in, dag uit werke tot je neervalt - às je werk krije ken - motte Douwe en ik nie na Duitsch-land gaan loope? - werke van af dat de zon opkomt, tot-ie geen licht meer geeft - werke ènkel om te

vréte zoo as wij in de vene hebbe gedaan, da'k me klauwe van moeheid niemeer verzette kon - dát duurt lãnger as 'n dag - langer as twéé dage - dat duurt tot je voor goed in mekaar leit - Née, die an 't kruis gesturreve is, heit 't niè zoo hard gehad as wij en duuzende, duuzende in 't land - Die heit nóóit zoo gezete as jij, Hiddes, of as jij Jeltje, of as jij moeke... Die is nooit in de vene geweest - die heit niè gelege as Sjoukje om langzaam in de bedstee te krippeere, - die heit niè in 't hennepzeel geloope om 'n schuit op 'n snikheete dag te trekke...

(een stilte).

Maaike

(kijverig).

Je most je ooge uit je kop schame om zóó te klesse.

Jeltje

(angstig).

Nee - jij mag de zoon van God nie met arme mensche gelijk stelle.

Hiddes

(bot).

Dat mag nie, nee - maar, maar de waarheid leit in 't midden - ik hei d'r in de laaste dage wel is an gedacht, om 'n pot met kooltjes vuur in 't roefie te zette en de naje dicht te stoppe en zoo slape te gaan - dan komt 'r geen morge...

Maaike.

Zijn al jouw zinne op de loop?

Jeltje.

Ja, daar heit-ie al twéémaal over gesproke...

Maaike.

En laat jij 'm zoo kùlle?

Jeltje.

Ik? Wat mot ikke zegge? Hij is zeventig, ikke vijf en zessentig - we hebbe alles samen gedaan - enne - enne as 't mòt - as 't mòt...

Douwe.

Je van kant make! 'k Stal net zoo lief!

Jeltje.

De armste stele niet...

Hiddes.

Nee, stele is nie goed. Stele doet 'n man die drinkt en dan nog: as d'r geen heelders voor de steelders ware, konde ze geen plak vinde...

Sytske.

Vader met z'n kooltjes vuur!... As je mijn maar eerst waarschouwt - ik doe nie mee! - Geef mijn 'n snee brood - Kooltjes vuur - kooltjes vuur, hahaha! 'k Vast net zoo lief 'n volle week!

Tiende tooneel.

De vorigen. Akke. Sytze.

Akke.

Wat 'n volte - wie zitte d'r allemaal?

Douwe.

Dag Aachie van Enkhuuzen!

Maiike.

Je komt van pas hoor! Hier! Die daar heit nie veel vel op z'n ribbe maar heit toch getricteerd.

Sytze

(die 'n puts voor de deur heeft gezet).

Een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht. Dan ken negen d'r nog wel bij!

Maaïke

(hem een snee krentebrood toestekend).

Gaan de kindren beter? Jij ben zoo in je sas!

Sytse.

Beter? Da-weet 'k nie. Maar as 'k krentebolle vreet, wordt 't toch zeker nie slechter!

Maaïke.

Hei-je de dokter gehaald?

Sytze.

De dokter! As iemand vijftig jare is mot-ie z'n eigen dokter, z'n eigen domenee, z'n eigen awwekaat zijn....

Akke.

Nou, Boukje heit erge koorts...

Jeltje.

Warm houe... Zweete... Mazele is niks...

Hiddes.

Mazele krijgje al de kindere. Nimmendal.

Sytske.

't Wordt 'n feest hier - d'r ken niemand meer bij - Zelle we niet wat zinge? - 't Is haast schemer.

Froukje

('n mep brood in de hand, suf-leunend tegen de bedstee, zet klagend-onnoozel in)

Wil U, O God! mijn dank betalen...

U prijzen in mijn avondlied,

Het zonlicht moge nederdalen,

Maar Gij, mijn Licht, begeeft mij niet.

Gij woudt....

(Gez. 180. - Wijze gez. 9).

(Douwe zit lachend; Eelke kijkt in den vuurpot; Sytske, Sytze, Jeltje, Maaïke, Hiddes en Akke vallen bij den twééden regel in.)

Elfde tooneel.

Watze. De vorigen.

Watze

(beschonken, stommelt aan de deur)...

Goed zoo... Goed zoo...

(zingt alleen)...

Gij woudt mij met uw gunst omringen...

Maaike

(kwaadaartiig).

Wel allemachtig!

Douwe

(vroolijk).

'k Geloof dat-ie 'n sneedje in z'n oor heit.

Sytze.

'n Sneedje? Hahaha! Hij is zoo lazeres dat-ie geen prùt ken zegge...

Maaike.

Waar binne de cente? Waar binne de cente, kerel!

Watze

(rijksdaalders in z'n zak rinkelend, vroolijk).

De cente, hahaha! Hoeveul mot je hebbe - hóeveul mot je - mot je - Ik - ik tricteer hullie allemaal, allemaal...

Hiddes.

Nou - hij heit wèl de koorts in z'n teene...

Watze.

Alles komt terech - alles komt terech...

Maaike.

Behalve de cente die jij verzope heit!... Geef op - wat hei-je over?

Elke.

Da's sterk - 'k heb vader nog nooit dronken gezien...

Sytske.

Nee - hij lùst geen jenever.

Watze.

(idiototig-lachend en blerrend)...

‘Heelemaal alleen! Heelemaal alleen! Heelemaal alleen!’....

Maaike

(hem woest schuddend).

Geef op! Versta je me niet!

Watze

(dof-dreigend)...

As je, goddoome... As jij wat van me mot - jij ben bekend hoor - jij ben... jij ben...

(wankelt - plompt op Maaike's stoel).

Hiddes....

Kom - wij deuge hier niet - laat 'm maar bijkomme

(af met Jeltje, Akke, Sytze - Froukje sluipt door de schuurdeur.

Twaalfde tooneel.

Watze, Maaike, Eelke, Douwe, Sytske, Sjoukje.

Eelke.

Vader!

Maaike.

't Is om de hare uit je kop te trekke - dat zwijn - die zuiplap die 't schrapsel uit de pot nie waard is. Haal 't dan nit z'n zak!

Eelke.

Zet toch nie zoo'n bek op! Hij 's toch nóóit bezope...

Maaike.

De cente van de koe! Zuipe van de láaste cente!

Eelke.

Ben je de koe kwijt, vader?

Watz

(afwezig).

Ik zeg nee - nee dat is née - want 't wil wel is weze - dat às je - dat às je...

Eelke.

D'r is geen woord met 'm te prate - laat 'm eerst uitslape...

Maike

(heftig de armen op tafel stuttend).

Eerst uitslape! Leg de cente neer!

Watz

(soezerig-glimlachend het geld uit z'n zak grabbelend)...

Dat is voor jou - en dat is voor jou - en dat...

Maike

(driftig de daalders tezaam hoopend en tellend).

...Da's vijf - da's tien - da's zestien... D'r mot meer weze

(huilend)

, D'r mot méer weze, sodemieter!...

Watz

(tam-grabbelend)...

En da's - da's honderd - da's volop duuzend....

Maike...

Twintig - acht en twintig -

(drenserig-grienend)

...Die sodemieter - die smearlap - wij die niet te vrete hebbe - en hij as 'n musch in 't zand

(hem schuddend)...

Hoeveel hei-je verzope!...

Watz

(genoeglijk).

Geef nòg 'n brandewijn met suiker - voor allemaal - voor allemaal

(barst in lachen uit)

- Da's sodejuus goed -

(harder-lachend)

- 'n oud wijf is 'n koolstronk - daar hei-je niks meer an, niks, niks...

Maike

(schreeuwend.)

Wat heit de koe opgebracht?

Watze.

De koe... de koe... As-die de pof heit - mot je - mot je 'n end stroo wringe - en - en
in z'n bek steke - dan - dan staat ze vanzelf

(nabootsend)

ù - ù - ù!

Sytske.

Ga slape, Watze - je bin bezope...

(wil hem ophelpen)

Watze

(kwaadaardig-afwerend)

Wat mot jij van me meid! - Wat bliksem! - Geef 'n brandewijn met - met suiker...

(tast pijnlijk naar z'n hoofd, veegt iets denkbeeldigs weg)

- en blijf van me kop

(opstaand en schreeuwend)

- blijf van me kop, van me kop!...

Douwe.

Ik zel wel helpe. - Zelle we d'r hiernaast nog een neme, Watze? Ik hou je vrij.

Watze

(inzakkend, wezenloos).

Ik - ik ken jou nie - Wie ben jij

(langzaam weer oplachend)

As-die - as-die op 'n turf gaat staan, ken-die 'n oud varken nog niet in 'r achterste
kijke

(slaat van pret met de handen op de knieën).

Maaïke

(heftig).

Dat zel die mòrgen bezure! Nog drie dage heit Tjerk gezeid en acht en twintig gulde
as d'r over de vijftig motte weze

(dreigend)

... Kerel! Kerel!...

Eelke

(haar afwerend).

Wat helpt je dat met 'n dronken man!

Sytske.

Toe ga jij hiér zitten, Maaike. Met twee gulden meer of minder bin je toch niet geholpe...

Eelke

(tot Watze die voortdurend met pijnlijk gebaar z'n hoofd bewrijft).

Zel 'k je in de bedstee legge, vader?

Maaike.

In de bedstee? Denk je da'k 'n dronke varken naast me wil hebbe? Leg 'm in de schuur hoor!

Elke.

Sta dan op!

Watze

(dof-pijnlijk)...

De duvel, de duvel zit in me

(betast z'n schedel).

En die Tjerk - die de pale uit de grond heit getrokke - die Tjerk is - is 'n sallemander
- die - die

(buldert in lachen).

Eelke.

Wille we je in de schuur brenge?

Watze.

Ja, - da's goed - da's goed - want - want - de duvel houdt hier duvelsdag -

(op z'n hoofd slaand)

- d'r is 'n gat in me kop

(gillend)

- d'r is 'n gat in me kop!

Douwe.

Nee - nimmendal.

Watze

(razend).

Hier - hier...

Eelke.

Nee vader...

Watze.

D'r mot 'n gat weze - d'r mòt, mòt....

(af met Eelke en Douwe in de schuur).

Dertiende tooneel.

Maaike, Sytske, Sjoukje.

Sytske.

Da's alweer afgeloope. Kijk nou maar nie asof gloeiende Wiltsje je vreten heit opgegete.

Maaike.

Ongelukke en tweelinge komme nooit alleen.

Sytske.

Dàt zei je ook wel te boven komme!

Maaike.

Morge kèn-die 't goed hebbe! - Wat zanik je weer, moeder!

Sjoukje.

Drinke - drinke!

Maaike

(vinnig).

D'r is geen water.

Sytske.

Dat is 'r ommers wel! Hier drink maar ouwe tobber...

Sjoukje.

Vraag of Froukje nie in bed komt - de naje tochte zoo...

Maaike.

Wel zeker - om vier uur! Je lijkt wel gek!

Sjoukje.

Doe dan - doe dan - de gordijne toe...

Sytske.

Hè - hoe ken je zoo snauwe!

Maike.

Ja - ja - 'k hei-d'r me bekomst van! Ongeluk an alle kante en zoo'n lastpost...

Sytske.

Je ken d'r toch niet dood wensche...

Maike.

Da-weet 'k al niet - as je niks heit telt elkeen voor één...

Sytske.

Nou... nou!... Ga je mee an boord? Ja - doe 't maar! Da's àltijd 'n verzetje. En as je werom komt is Watze uitgeslape. Hè?

(Heiden af naar het schip).

Veertiende tooneel.

Douwe, Eelke, Sjoukje.

Douwe.

Psit! Al de vogels gevlogen! *(neerzittend)*. Je hoort 'm hier snurke. De geest van Tjitskemui heit 'm lekker te pakke.

Eelke

(neerzittend).

Waar mot 't allemaal heen? Daar 'n schip an de wal - hier 'n huis zonder dak. En dat lult van heere-heere! Nog nie eens stéene voor brood...

Douwe.

('n pijp stoppend)...

Wacht die gaat

Hiddes na-klesse - denk òok over 'n pot met kooitjies vuur...

Eelke.

Hiddes is zoo stom nie. Gistere sprakke we over die hokus-pokus-vent - van de laaste kermis - toen zee-ie: d'r ken niemand zoo hokus-pokusse as God, want nòu binne de takke zònder 'n blaadje en in de zomer een-twee-drie is álles groen. ...Daar hei'k over gedacht - niks bestaat nie! - niks ken d'r nie weze! - maar an 't ènd as 't water tot hier komt vertrouw je je asem nie.

Douwe.

Vertrouwe? Ik vertrouw geen mènsch, geen gedoopte jood, geen besnejen christen - We gane na Duitschland - As je arme gezond binne hèi-je vertrouwen... Stop maar is. Om 't fatsoendelijk te zegge, 't smaakt luizig, luizig! Ziezoo nou ga 'k de krant leze. 'n Brood koope en 't nieuws toe. Beurs van Amsterdam. Beurs van Amsterdam. Hoe stane me effectes?

(grinnekend)

Wat heije ze gedooome an de geleerdheid! Luister dan, jong! Warsch! Ween! A. 107 en $\frac{5}{8}$ Streepie. Verrek! 't Lijkt zotteklap uit 't jaar toen de duvel 'n kleine jongen was! Do! Act. de J. 116. Streepje. Streepie. Hahaha! Da's om ape mee te vange! Dito Priorit. Punt. 04. 0! Daar mot je viermaal 0 bij zegge asof je gerommel in je buik heit - en dan weer streepie -

streepie!

(lachschuddend).

En zoo krijg-ie 'n heele bladzij vol! 'k Bin bekocht voor me cente. Wie heit wat an dat gekeutel?

(de krant omslaand)

Dà's beter spul. 'Na we verneme uit heele goeie bron - binne de vrinde Eelke en Douwe van zins na Moffrika te loope'...

Eelke.

Val om! Dat maak-ie zelf.

Douwe.

Werachtig nie - daar staat 't!

Eelke.

(ongeloovig)

Staat dat?... Néé, 'k mot 't zélf leze...

(neemt de krant over. Douwe kijkt zachtjes proestend toe)...

Ja, je zel mijn belazere!

(smijt de krant op tafel, grijpt haar weer snel, leest met gretige aandacht)...

Da's - da's gek...

Douwe.

Wa's gek?

Eelke.

Stil nou! Stil nou! 'k Mot 't nòg is leze ...

(eene stilte)

Nee, nee!

(kijkt strak voor zich uit).

Douwe.

(verbaasd)

Jong, bin je betoeterd?

Eelke.

'k Had 'r eerder an kenne denke...

Douwe.

An watte dan?

Eelke.

'k Ga nièt na Duitschland.

Douwe.

Niet na Duitschland? Zel jij spelbreke?

Eelke.

Driehonderd gulde - driehonderd gulde - As 'k 'r tweehonderd en vijftig an vader

en vijftig an Hiddes geef, binne ze uit de nood...

Douwe.

(schaterlachend)

Hij driehonderd gulde! Hahaha! Die wil met twee lepele vrete! Leen me 'n gulde!
Hahaha!

Eelke.

Lees dan!

Douwe.

(hardop lezend)

‘Twee en driehonderd gulde handgeld - Zij die dienst wille neme voor Indië’ ... Wou jij - téékene voor de Oost?

(Eelke knikt)

Ach kerel 't scheelt je hier! 'k Verzoop me nog net zoo lief!

Eelke.

Met driehonderd gulde binne ze àllemaal geholpe...

Douwe.

(driftig)

Zes jaar teekene om te verrekke...

Eelke.

Stil!

(Van de schuit klinkt zacht de Dankzang na het eten: ‘O Heer wij danken U van harte, voor nooddruft en voor overvloed!’ Douwe gebaart te spreken - Eelke wenkt hem stil te zijn)

Dat zinge ze in 't roefie... De dânk na 't eten

(de gezongen woorden herhalend)

‘O Heer! wij danke U van harte, voor nooddruft en voor overvloed! Daar menig mensch eet brood der smarte, Hebt Gij ons mild en wel gevoed... Maar alles doe wat gij gebiedt’ *(driftig)* 'k Ga nie mee na Duitschland! Om de dood nie!...

Douwe.

Eer *ik* me boddie voor driehonderd gulde verkocht!

Eelke.

Me zaligheid 'r bij as 't mot... Cente hebbe ze niet. Werk hebbe ze niet. Je mag blij zijn dat ze voor je lichaam wat bieje.

...(een stilte)

Jammer dat j ij nie meedoet. We binne altijd sàmen in de vene geweest.

Douwe.

Al zou 'k wille - maar 'k wil nie - dan zou 'k nie kenne - 'n poot, waarin 'n bunsing gebete heit neme ze nie.

Eeke.

Nee - die neme ze nie.

Douwe.

En morrege denk-ie zelf anders. Da's 'n misdaad...

Eelke.

As ze me nie afkeure, doe 'k 'r 'n eed op. 'k Laat 'r geen gras over groeie.

Douwe.

Afkeure zelle ze je niet - 'n ei met 'n dubbele dooier as jij neme ze graag - maar je doet 't nie - je doet 't nie! -

(de krant kwaadaardig verfrommelend)

Hoe kom 'k an dat ongeluks-pepier!

Eelke

(de prop oprapend)...

Nee, 'k hei 't nog noodig.

Vijftiende tooneel.

Sytske. De Vorigen.

Sytske.

Kom-ie an boord, Douwe?

Eelke.

'k Mot 'n woord met jou hebbe.

Sytske.

Ik met jou nie!

(Douwe kijkt ze allebei aan, schuifelt de deur uit naar 't schip).

Eelke.

'k Hei kwaad nieuws.

Sytske.

'k Vraag je toch niks!

Eelke.

(heftig)

Meid, jij jaagt iemand 't bloed na z'n kop.

Sytske.

'k Zou nie zoo schreeuwe - d'r leit 'n zieke in de bedstee!

Eelke.

Dan mot jij niet treitere.

Sytske.

Wel jessus je bin toch nie an me getrouwd! Niemand zeit je na me hiele te kijke.

Eelke.

(grommend)

't Gal zit jou dwars.

Sytske.

Hei jij daar last van, van mijn gâl, van mijn gâl, aap van 'n jonge!

Eelke.

(dof-neerzittend)

Nee! daar hei ik geen last van.

Sytske.

Jij bin bij mijn an 'n winderige deur, hoor!

(balt de vuisten, loopt naar de deur).

Elke.

Sytske!

(zij gaat heen - hij stuijft op -

smijt het voorste raampje open)

Sytske! - Ik ga nie na Duitschland!

(zij staat stil, glimlacht. Een stilte).

- Ik teeken voor de Oost.

Sytske.

Voor de Oost!

(keert aarzelend terug)

Zei jij voor de Oost?

Eelke.

Daar ken 'k tweehonderd - voor de West misschien driehonderd gulde mee verdiene
- 't staat in de krant - as 'k vader tweehonderd vijftig geef - jullie vijftig...

Sytske.

Na de Oost - na de West - wie heit je dat wijs gemaakt?

Eelke.

Wijsgemaakt? Niemand. Maar 'k dóé 't - Ik hei 'n kop van steen as me vader.

Sytske.

Jij ben zot in je mond - jij ben krankzinnig! Na de Oost - da's - da's nòg verder as
Moffeland -

(hij knikt)

En voor hoelang - wou jij - wou jij?...

Eelke.

Voor zes jaar mot je - 't staat geschreven.

Sytske.

(bij de tafel neerbonzend, in snikken en woede losbarstend)

...O jij smeerlap!... jij ongeluk!... Jij ongeluk!...

Eelke.

(grommend)

D'r is toch geen rede - me uit te schelde...

Sytske.

Lamme kerel, pummel van 'n vent, wat hei 'k jou gedaan!

Eelke.

(bot)

Jij heit me niks gedaan.

Sytske.

(snikkend)

Ken je dan niks as me peste?

Eelke.

(grommend).

Ik pest jou niet.

Sytske.

As 'n meid van 'm houdt - die lamstraal! - verzint-ie telkes wat anders!

Eelke.

Da's niewaar - ik verzin niks - jij heit ellek oogeblik de smoor in.

Sytske.

(kwaadaardig-snikkend)...

'k Wou da'k nooit met je gevreje had, vuile kerel!

Eelke

(dof).

Me vader en me moeder worde uit de plaghut gezet - me moeder gaar 'r 's nachs op uit om as 'n dief plagge bij Tjerk te steke - anders is 'r geen brand - jouw vader en moeder wete zich niet te wende of te draaie - dan - dan mot ik de uitkomst weze - dan mot ik ze d'r uithelpe...

Sytske.

(huilerig)

Wij hebbe jou niet noodig!

Eelke.

Dat zeg-ie nou. Maar morrege as je niemeer te vrete heit? Vrete mòt 'r weze al ware al de boome galge... De rave brenge 't nie!

Sytske.

(het hoofd in de handen wringend)...

Met geweld z'n meid in de steek late!

Eelke.

Dat lieg-ie - dat doe 'k nie!

Sytske.

(opspringend, heftig)

As je gaat!... As je gaat!...

Eelke.

(dof)

'k Ga morge met daglicht - en kom nie zonder de cente werom.

Sytske.

(woest-huilend)

Dan verzuip 'k me - dan - dan - Doe 't nou nie, lamme, lamme...

Eelke...

Je verkoopt je toch nie voor de lol voor zès jaar...

Sytske.

(woest)

Zes jaar! Zès jaar! En denk-ie da'k zoo lang wàcht, jij, jij.....

Eelke.

(driftig)....

Wacht dan nie!

Sytske.

Wachte! Wachte! Tien andre voor jou!

Eelke.

(nijdig)

Daar zie 'k jou best voor an!

Sytske.

En jij! En jij! Wat bin jij dan!...

Eelke

(heftig).

Ik bin die ik bin - en al ga jij op je achterste poote staan - ik teeken!...

Sytske.

(de handen wringend)

Hij teekent - hij teekent -

(snikkend)

As 'n meid van 'm houdt!

Eelke.

(dof)

Ik kom toch terug!

Sytske.

En as ze je doodschiete...

Eelke.

As ze me doodschiete - nou dan is - dan is de heele boel dood...

Sytske.

(zachter)

En as 'k - as 'k je nou vraág, vraág...

Eelke...

Nee - Eerst wou 'k voor mezelf na Duitschland gaan - omdat - omdat 't land nie

te vréte geeft

(sussend)

- Nou - nou - vijftig gulde binne voor jullie...

Sytske.

(huilend)

O! O!... Die stinkende kerel!.. Die smeerlap! Die smeerlap!

(heftig)

En as je dan weet - 'k maal geen flikker om je - niet dat - en ga voor mijn part - en ga dan! - en ga dan! - en ga dan!

(loopt woest heen)

Zestiende tooneel.

Eelke, Froukje.

Eelke.

(Wil Sytske na, houdt zich bij de deur in, smijt grommend z'n pet tegen den grond, bonkt bij de tafel neer, neemt de prop papier uit z'n zak, trijkt die glad, leest).

Froukje

(komt door de schuurdeur binnen, laat den bovenrok afglijden, legt dien op den stoel bij de bedstee, trekt haar lijffe uit, slaat de bedsteelappen op zij)

... Schuif 'n eind op, moeke...

(staart, brengt de bevende handen naar den mond, geeft een schreeuw).

Eelke

(schrikkend).

Meid bin je dol!

(zij wijkt angstig achteruit - Driftig stapt hij op de bedstee toe, kijkt, schuwt terug naar de tafel).

EINDE VAN HET TWEDE BEDRIJF.

Derde bedrijf.

Zelfde Décor. Vroegmorgen.

Eerste tooneel.

Maaïke, Akke, Froukje.

Maaïke (door de schuurdeur binnentredend, kijkt nijdig naar de tafel, die Akke en Froukje hebben gereedgemaakt).

Akke.

Is 't zóo goeie, Maaïke? 'k Hei ònze koppe ook meegebracht.

Maaïke.

Goeie? Goeie! 't Mot wel.

Akke.

Vier manne en vijf vrouwe - die kenne nooit allemaal zitte.

Maaïke.

't Is - 't is zonde voor de krentebolle, de kaas en de koffie.

Akke.

Nou - zònde...

Maaïke.

Me kop staat 'r na om àndere d'r maag vol te pompe - As ze dood binne, koste ze nòg cente!... Dáar is geen geld voor geslage...

(tot Froukje)

Hei-je niks om hande?

(schuifelt de deur uit tot voor de plank, keert werom, blijft grommend voor een biljet staan)

Akke! Akke, hoor je nie!...

Akke

(buiten).

Ja dèn!

Maaïke.

Lees d'r is op...

Akke.

Da's twéemaal, 't Lijk of-ie 't van buite wil leere... 'Verkoopig bij exxe - bij exxekùusie'...

Maaïke.

Jawel - jawel - wat 'r ònder staat...

Akke...

Om vättende de erf, de opstal en wijders al wat verder zel worden geveild as daar zijn een kaaspers, een karn met koperen hoep, harken, vorken, grijpen, een mestkruiwagen, een mesthoop, een stoeltjeklok, tafel, stoelen en hetgeen ten dage van de verkoop meer te voorschijn zel worden gebracht...

Maaïke.

Hou maar op!

Akke.

Mot je de kondiesjes nog wete?

Maaïke.

Nee! - Nou leer-ie hoe de groote vische - de kleine opvrete...

Akke.

Ja - die Tjerk is 'n gemeene rekel...

Maaïke.

Gemeen? Hij is van 't sóort! As God rechtvaardig is, zel-die de koekoek nie meer hoore roepe! De schoelje - de schobbejak...

(keert wrokkend in huis terug - tot Froukje)...

'k Zou plat op de grond gaan zitte!

Froukje.

As je maar zeit...

Maaike.

As je maar zeit! As je maar zeit! Draai de prente weer om!...

(Froukje draait suffig de prenten om).

En trek de doek van de latafel - voorzichtig meid - je sleept de spulle meê!...

Akke.

Waarom is dat, Maaike?

Maaike

(kort).

Dat mòt as d'r 'n dooie is.

Akke.

Waarom?

Maaike.

Omdat 't mòt.

Akke. Zel 'k de doek van de spiegel neme?

Maaike.

Nee - dàt mag eerst van-avond - anders krijge we gauw 'n tweede dooie. Laat de klok maar weer loope - die heit Watze stil gezet.

Akke.

Most dat ook?

Maaike.

(grommend).

Ja - ja - dat ken je niet hebbe met 'n ljjk...

Akke

(de wijzers draaiend - terwijl de klok vroolijk slaat)...

Jessus wat vliege de ure!... Hoe laat zou 't weze? Pieng - Pieng - Pieng - Pieng - Pieng - nou is 't vijf - de morgenstond heit goud...

Maaike...

Heit ellende in z'n mond... Nou, zóó is 't goed - 'k krijg 'r koppijn van!

Akke.

't Is toch ommers veel later!

Maaike.

Doet 'r nie toe!

Akke.

Wat gek! Wat gek! De prente omdraaie - 'n doek voor de spiegel - de klok stilzette...

Maaike.

Toen mijn vader stierf most 't scheermes wel òmgekeerd worde opgehange - en me moeder ree bòven op de kist mee - ja, ja, diè is in 'n eikenhouten kist met handvatte begrave en nie - zoo as zij - in 'n platte van 't armbestuur!... Tóén had je 't begrafenisvolk motte zien! En de mènsche bij 't kerkhof toen de kist driemaal wier rondgedrage om de kerk...

Akke...

Driemaal? Waarom driemaal?

Maaike.

Eenmaal voor de Vader, eenmaal voor de Zoon, eenmaal voor de Heilige Geest. En da's goed - dat hóórt zoo - as je verlost bin, mot de hémel gedacht worde - Merk-ie nou nie dat 't water overkookt, meid van niks, meid van ellende! Die houdt geen oog van 't leedgoed af! 't Is voor jóu niet gehaald, hoor!

Akke.

Snauw 'r zoo nie! - Ze heit venacht heelemaal nie geslape.

Maaike.

Nie geslape? Wat hei-je den uitgevoerd?

Froukje.

Bàng...

Maaike.

Bang?

Froukje.

Bang - van - van de wind - D'r heit - d'r heit zóo ies geweest -

(gebaart onnoozel).

Maike.

O - is 't weer mis vandaag? Dat ken 'k nòu net hebbe...

Akke.

Ze heit me verteld dat ze bang is geworde van de wind en de regen

(angstig)

- enne dat Sjoukje in de kist met 'r vingers zóó heit gedaan...

Froukje

... De duvel sting an 't voetenend...

Maike

(angstig)...

Sting?... Sting?...

(kwaadaardig)

Met je gekles, halleve gare! As de duvel pastoor wordt, ken jij koster weze!

Froukje.

(gejaagd-beangst)...

Om mijn te late slape met - met 'n dooie vlak bij - vlàk bij de bedstee..

Maike.

Mot 'n dooie nie afgeleid worde, lummel? Leie Watze en ik 'r ook nie?

Froukje.

(hortend, op snikken af)...

Jullie leie wijjer - jullie konne d'r nie zien... ik - ik - ze heit d'r hand - d'r hand
gezwaaid - toen bin 'k uit de bedstee gespronge - en - en bin in de schuur onder 't
hooi gekrope

(droog-hijgend)

onder 't hooi - de hééle nacht...

Maike

(ruw).

Dan mot-je maar nie bang weze... D'r was geen andre plaas. In de schuur kon niet -
voor de ratte - As 't weer gebeurt zel 'k 'n kamer naastan late bijbouwe...

Akke.

Ik zou óok bang zijn geweest - toen

moeder gesturve was, lee 'k met me zussies onder de zakke te zwéete - en diè lee nòg dichter bij as hier, op twee stoele - twee dage en twee nachte voor de kist van 't armbestuur kwam...

Froukje.

En - èn - d'r heit zóó ies geweest... zóó ies...

Maike.

Schei uit - of je krijgt 'n klap om je kop - halleve gek! jij zou make da'k vannacht geen oog dicht dee - Me zoon trekt 'r tusschen uit 's morges vroeg, zonder 'n sterveling gedag te zegge - me dochter - me dòchter - 'k gloof al z'n leve da-je nie van mijn bin...

(opstaand).

Snij de blokkies kaas nog maar is door, jij - bolle èn koffie èn kaas - met - met 'n exploottaasie op de deur...

(opent 't raam).

Jeltje! Jeltje! Ze komme daalijk werom! Hoor-ie!

(sluit het raam).

Tweede tooneel.

De vorigen, Douwe.

Douwe

(van de vaartzijde, wijkt bij de deur terug, leest het biljet).

Wel verdomd!

(komt binnen).

Morge. - Is - is de boel losgekemme?

Maike

(knikt).

Waar binne de andere? Bin jij alléén?...

Douwe.

'k Bin onderweg op 'n hobbelende kar gespronge. Je ken haast nie loope van de modder. Is d'r 'n deurwaarder geweest?

(zij knikt).

De vijftiende - dan hei-je nog tién dage tijd...

Maaike.

Al gave-ze 'n jaár - 't is 'r nie!

(een stilte - Akke neemt een ketel, gaat door de schuurdeur af. Froukje schuwt heen naar het schip).

Nog geen hálf uur was je weg of de vent kwam met twee getuige. 'n Explootaasie op de deur en hier buike vulle met bolle, koffie en kaas. Ja, ze wist wel wat ze dee, toen ze dood ging. Nou ze 'r niemeer is, doet ze nòg overlast...

Douwe.

Geen kwaad spreke van iemand, die nog geen uur in 'r graf leit...

Maaike.

Ik ruil met 'r.

Douwe.

Sjongen, sjongen, Maaike, as je pas de kluite op de planke heit gesmete, ruil je liever met zoo'n lekkere bol...

Maaike.

Nou! - Laat de krente 'r in, met je gepulk! Strakkies komt 'r 'n ander te zitte...

Douwe.

Daar doe 'k 't juist om, hahaha!

Maaike.

Hij lacht!

Douwe.

'k Wed dat je daalijk meelacht. - Daar hoor 'k iemand

(Froukje komt van het schip terug, gaat de schuur in).

O, ben jij 't? 'k Dacht dat de familie werom kwam

(wil een pijp stoppen).

Maike.

(vinnig).

Toe blijf 'r af! As je geete heit. 't Groeit me nie op me rug.

Douwe.

As je dätte op de kermis kon vertoone, verdiende je zàkke vol - da's nog nooit gezien - tabak die op 'n rug groeit... Nou - ànder gezicht! Wielen wij samen ein liedje flaussen?...

Maike

(grommend).

Jij most je schame - grappies verkoope in 'n sterfhuis! Ik - ik - lach nóóit meer, nóóit meer, vóór 'k in me kist leg!

Douwe.

Daar wed 'k tien bolle onder!

(een krent peuterend).

Nee, da's de láátste die 'k gap...! Ken je zwijge?

Maike.

Vertel maar op!

Douwe.

Asjeblief! Je mot 't vooral vrindelijk vrage! Ik zeg: ken jij zwijge?

Maike.

Joúw geheime! Kerel - zanik nie - schiet op!

Douwe.

Opschiete doe 'k alleen as 'k vlooie vang!... Duuzend tegen één - de cente komme d'r...

(Maike staat vinnig op)...

Blijf nou zitte, mensch! Eeltje is 'r op uit, verdomd!

Maike.

As iemand gek wordt, begint 't in z'n kop!

Douwe.

Dat zegge ze - maar je heit 'r tijd voor noodig - moeke! Eeltje is bezig handgeld op te strijke. Die wil na de West of de Oost...

Maiike

(verbluft-neerzittend).

Handgeld? - Hoeveel?

Douwe.

Driehonderd voor de West òf tweehonderd voor de Oost...

Maiike

(gebluft).

En krijgt-ie dat - krijgt ie dat dáálijk...?

Douwe.

As z'n pepiere in orde binne en as-ie goedgekeurd wordt...

Maiike...

Goedgekeurd?

Douwe.

En dat wòrdt-ie. Maar daarin zat 'm de kneep. Toen die weggong zee-die: Douwe, je hoù je bèk, want as 'k afgekeurd wor - hebbeze zich blij gemaakt met 'n dooie mosch. - Nou, 'k hèb 'm drie volle dage gehoue, maar nou de boel losgekemme is, nou d'r 'n pepier an de deur zit en de verkoop eerst over tien dage begint - nou docht 'k: doe 'm open. Bin je nie goed?

Maiike.

O, daar draait me hart van in me lijf rond.

Douwe.

Uit late draaie!

Maiike.

Driehonderd, zee je?

Douwe.

Driehonderd voor de West en tweehonderd voor de Oost...

Maiike

(verbaasd-verheugd).

Da's - da's vijfhonderd...

Douwe...

Je ken toch maar na één plaats gelijk gaan!

Maiike.

Dat - dat begrijp 'k nie...

Douwe.

La-we dan zegge: we hebbe kelonies in de Oost - da's dáár - en in de West - dat leit dáár. - Nou hebbe ze dáár èn dáár soldate noodig en nou geve ze an diè driehonderd - en an die tweehonderd.

Maiike

(verheugd).

Dan - dan zel Eeltje toch nie zoo stom zijn om daar na toe te gaan.

Douwe.

Dat hangt nie van hèm at - maar 'k zou zoo meene da-je met tweehonderd genoeg bin geholpe.

Maiike

(uitgelaten).

Tweehonderd, tweehonderd! -

(valsch)

O, die pestkop van 'n Tjerk, die 'r van deele mot! - Die ditedief! -

(lievig)

Steek-ie geen pijp op, Douwe?

Douwe.

'k Zel nog effen wachte, tot 'k me portie te pakke hei. - Denk 'r an: mond dicht - niemand mag 't wete - want as ze 'm af keure...!

Maiike.

Afkeure! Afkeure! Ja, ze keure 'm

af! 't Is daar 'n koei met mond-en klauwzeer!... Driehonderd gulde! Driehonderd - as ze 'm na de Wèst sture....

Douwe.

Je bin 'm alleen voor zès jaar kwijt - as-die nie ziek wordt of....

Maaike.

(ongeduldig).

Ziek! Ziek!

(uitgelaten)

Driéhonderd...!

Douwe....

Twéé....

Maaike....

(kribbig).

Twée - twee - hij heit 'r lol in 'r de zegen van àf te neme!

Douwe.

Hahaha! En wiè heit je blij gemaakt?

Maaike

(vrindelijk).

Da's óók waar. Eet vast 'n bolle, jongen - je heit 't koud gehad.

Douwe.

Koud? 'k Drijf. D'r was 'n slagregen op 't kerkhof, nou! Néé - 'k zel toch maar op de andere wachte. Ze blijve wèl uit. 'n Geluk da'k 'n eind met de kar kon meerijje... 'k Bin benieuwd of-die vándáag nog komt. 't Wil wel is vijf dage dure. As-die afgekeurd is, zie je 'm in polletiek verschijne en anders zit-ie vòl blinkende knoope.

Maaike

(angstig).

Afgekeurd.... Dan - dan brengt-ie géén cente mee....

Maaike

Nee - geen rooie duit - en dan trekke we sámen na Moffeland....

Maiike

Dus as-die 't soldatepakkie au heit?...

Douwe....

Hèit-ie 'n schip vol geld, ken jij 't te weeke legge....

Maiike.

De goeie, goeie God geef dat-ze 'm na de West sture....

Douwe.

Ja. En dan is Hiddes meteen geholpe - Gisteravond, toen ze zoo blij ware dat de vaart open gekomme was, zóó gauw ope - niemand had 't gedacht - hebbe ze dooie visch met vischwater gevrete - Sytske lee in 'r kooi....

Maiike

(onrustig).

Hiddes geholpe?... Hiddes mètèen geholpe?...

Douwe.

Die krijgt vijftig guldes in èlk geval.

Maiike

(verbaasd).

Van wie?

Douwe.

Van 't handgeld....

Maiike

(heftig).

Vijftig guldes van mijn cente!... 'n Varken met 'n gouwe oorijzer! Vent, je bin dol!

Douwe.

Eeltje zeit 't, ik nie.

Maiike

(kwaadaardig).

Eeltje! Eeltje! Eeltje is godbeter 'n kwajongen! Omdat-ie 'n oogje op de meid heit, op de meid met d'r gezicht dat nie deugt, op de meid die geen manspersoon met rust laat! Wel ja! Daar mot-ie mee ankomme! Da's

ongehoord! Vijftig guldes van onze cente....

Douwe.

Je hoef mijn nie an te vliege!

Maiike

(bijna huilend)....

Deele met Tjerk, die afzetter, en met Hiddes die armoedzaaier, die klaplooper! Telkes heit-ie hier plagge en zout gehaald, gisteravond nog voor z'n stinkende visch! As Eeltje dat doet, as-ie zoo z'n ouwers, z'n ègen ouwers....

(huilt verwoed).

Douwe.

Hahaha! hahaha! Legge de cente al op tafel? En as-die in polletiek komt, zònder 't soldatepakkie? - Toe maar! - Bij 'n dood zwijn komt 't 'r op geen messteek op an! Troost je maar, moeke, Hiddes gaat vandaag vare....

Maiike.

Dan - dan -

(lachend)

Gaat - gaat Hiddes vare - O, góeie God wat loopt alles mee. - Je zel me nie geloove, maar an Watze z'n moeder zat òngeluk vast. Zoolang diè in huis was, liep alles tegen - en nou, en nou...

Derde tooneel.

Maiike, Douwe, Sytske.

Douwe.

Bin je weer bèter?

Sytske

(schudt dof 't hoofd)....

'k Most je zegge - dat 't ons spijt - maar we vare binnen

t hallef uur - we kenne geen leedgoed komme ete....

Mauike.

Nie komme ete? Heit 't zoo'n haast ineens?

Sytske.

De maan dee zoo raar vannacht, zeit vader - hij's bang da-we van nieuws invrieze - en we motte de schuit volle drie uur trekke nou de wind weer leit.

Douwe.

Mot je driè uur an mekaar in 't hennepzeel loope? Da's 'n hârde trek in die regen.

Sytske.

Dat binne me moeder en ik gewend.

Mauike.

Nou maar - niet ete of wel ete -je portie krijg-ie mee. Hou je schort is op! Da's van je vader - da's van je moeder - da's van jou.

Sytske

(starend).

Dankie.

Mauike.

Wacht nou! Je blokkies kaas! - En hei-je nog zout genoeg?

(Sytske knikt zwijgend).

Bin je ziek geweest? Je ziet zoo wit meid!

(zij knikt).

Zel 'k 'n pakkie koffie inpakke?

Sytske.

(dof).

Nee - vanavond binne we in de stad - en in de stad hebbe we recht op onderstand bij de armvoogde - daar binne we ingeschreve....

Mauike.

Ik kom daar an boord, hoor!

Sytske.

Da's goed - da's heel goed

(gaat naar buiten).

Douwe.

Je ken 'r de donder op zegge - de meid denkt an niks as...

Sytske

(aarzelend terugkeerend)....

'k Wou nog vrage - 'k wou nog vrage - Nee, 'k wou niks vrage.

(Af).

Vierde tooneel.

Douwe, Maaike.

Douwe.

't Is beroerd.... Zès jaar....

Maaike.

Hoor! Watze heit wel zéven jaar om mijn gevreje!

Douwe.

Ware dat de vette of de magere!

Maaike

(blijerig)

Half om half, jongen.

Douwe.

Weet-je wat je nou doen most? 'n Steen tegen de buitendeur zette.

Maaike.

'n Steen tegen de buitendeur?

Douwe.

Watze kan ellek oogenblik met Sytze weromkeere en dan stoot-ie pardoes z'n neus tegen de exploitatie.

Maaike.

Ja - as de deur openstaat - Stek

nou vast 'n pijp op

(naar buiten, opent de deur; plaatst er een steen tegen, gaat aan boord).

Vijfde tooneel.

Douwe, Sytze, Watze.

Douwe.

Je naam is nog nie in me mond bestorve! Bin je de hèi overgestoke?

Sytze.

't Is wat moois met jou! 'k Dacht gezamenlijk uit - gezamenlijk thuis.

Douwe.

As jij op 'n kar had kenne springe - ha-je zeker liever geloope!

Watze

(grommend).

Is 'r niemand?

Douwe.

Maaike is an boord bij Hiddes - die gaat vare.

Watze.

Zoo. Ga zitte, Sytze.

Sytze.

As je 'r niks tegen heit, nou Maaike 'r nie is, loop 'k effe thuis an - we blijve toch onder één dak.

(af door de schuurdeur).

Douwe.

Jij bin ook klesnat, hè?

Watze.

Nat tot op me hemd

(bukt bij deu vuurpot).

Hier - hier heit ze de laatste jare gezete.

Douwe.

Tja - één en tachtig - mooie leeftijd.

Watze

(bot).

Mot je nie zegge - de eerste tachtig binne de beste. Vroeger heit ze 't béter gehad
- je had 't boelgoed bij me vader motte bijwone

(een stilte)

- 'k zit gedorie te rille

(staat op, smijt de schuurdeur open, kijkt in de schuur).

Douwe.

Wat kijk-ie?

Watze

(bot-grommend).

De heele boest leeg - de biete legge te rotte

(keert grommend naar den stoel bij het vuur terug)

.... Da'k zèlf nog de nek hei afgesneje

(begint in z'n zakdoek te huilen).

Douze.

Watze - Watze - 'n kèrel mot nie griene - om - om - 'n kóé....

Watze...

En me mòeder - die me moeder is....

Zesde tooneel.

Douwe, Watze, Akke, Froukje.

Akke.

Heit-ie 't geleze?

Douwe

(wenkt haar stil te zijn).

Akke.

Ze kwamme krek 'n hallef uur toe-je weg was, Watze. En afscheure mag nie.

Watze.

Wât mag nie?

Akke.

't Afscheure - 'k Wou 't daalijk van de deur hale - maar....

Watze

(verschrikt).

Is - is - is de boel angeslage?

Akke.

Hèi-je dan nie 't pepier op de deur gezien?

Watze

(staat aarzelend op, gaat naar buiten, leest het biljet).

Douwe

(nijdig).

Jouw mond hangt jou in de slinger! Langtong!

Akke.

Zeg, stik nou - 't is 'n geheim as ze 't anplakke!

Douwe.

Ze moste jóú anplakke, kleskous!

Akke

(vinnig).

Mijn anplakke! Mijn...

Watze

(keert terug, loopt woest heen en weer. Akke angstig af).

Angeslage! Angeslage!

(razend)

Die.... die....

Douwe.

La-je hoofd maar nie hange - d'r komt uitkomst - 'k ken je nie zegge....

Watze.

Leuter nie an me kop!

(dreigend de vuist ballend)

'k Doe 'm 'n moord!

(hartstochtelijk)

Nou loop 'k met 't mes in me rug! De schobbejak! De schoelje! In de winter - in de winter uit de hut gezet - exxe kuusie! - exxe kuusie!

- me laaste grond, me grònd, me ongelukkige grònd onder me poote verkocht - en geen klauwe om 't vast te houe!...

Douwe

(troostend).

Nou! - 'n - 'n Stuivertje rolt soms zoo raar....

Watze

(hartstochtelijk).

As 'n roofdier hei 'k 'r op gezete - van me afbijtend - van me aftráppend

(snikkend en heftig gebarend)

Me rug is 'r krom op geworde - me hare grijs - me poote één bonk eelt - 'k Hei 'r op gezweet in de zomer, kou gelejen in de winter - 'k hei 'r Froukje d'r onvoldrage kind in begrave - Zestig jaar, zèstig jaar hei-'k 'r op gezwoegd en gesloofd - d'r is haast geen plekkie of 'r staat 'n voetstap van me - en nou, nou scheure ze 't tòch onder me uit, 't laaste, 't laaste!...

(kwaadaardig)

Hou je bek! Hou je bek! Die Tjerk - die Tjerk - die wòrg 'k - die breng 'k an z'n end - al krijg 'k levenslang!

Douwe.

Luister nou is - messchien....

Watze.

Messchien!... Messchien!

(uitbarstend)

Te óúd om daglooner te worde - te oud

(stoot een bord van tafel - kwaadaardig tot binnentredend Froukje)

Ruim op die boel! Binne jullie bezeten? Mot 'r hier gevrete en gezope worde

as 't dak op je hersens valt? Ruim op! Ruim op!...

Froukje

(schuw).

Groomoe is dood....

Watze.

Weg 'r mee!...

(tot Douwe)

Hou je bek, jij! Wat doe jij hier! We houe geen herberg!

(loopt grimmig op en neer)

Die verdommeling - die

(heftig af - door de schuurdeur).

Zevende tooneel.

Douwe, Froukje.

Douwe.

Kijk is waar die gaat!

Froukje.

Bij Sytze - om de hoek

(terug)

. Motte - motte de bolle?...

Douwe.

Welnee, meid! - Hei-je goed gekeke?

(zij knikt)

Ja - jĳ bin te vertrouwe!

(Af door schuurdeur).

Achtste tooneel.

Froukje, Eelke.

Froukje

(loert hem achterna, kijkt door het voorvenster; hapt van een homp kaas, legt het restant neer; geeft een schrik-gil).

Eelke

(als koloniaal).

Hù - hù!

(knikt grinnekend).

Froukje

(gillend)

Moeder! Moeder!

Eelke.

Meid, schreeuw nie as 'n speenvarken! Zie je nie wie 'k bin?

Frankje

(dwazerig-lachend).

O! O!

(schuw)

Je heit - je heit 'n soldatepakkie an....

Eelke.

Ja! Is moeder 'r nie - en vader?...

Froukje

(vergenoegd-dwazerig).

Je heit - je heit -

(warhoofdig-gebarend)

je heit witte wante an....

Eelke.

Ja! Waar is vader?

Froukje.

Enne - enne - zoo'n rare pet -

(kijkt hem mallig-bewonderend aan)

Enne je haar is geknipt....

Negende tooneel.

Sytske, de vorigen.

Sytske.

Je moeder vraagt, waarom-ie zoo schreeuwt? -

(ziet Eelke, wijkt achteruit)

Eelke

(salueerend).

Ik!

(tot Froukje)

Roep jij vader is!

(Froukje lacherig af.)

Zeg-ie niks?

(zij schudt wrokkig het hoofd).

'k Hei acht dage verlof....

Sytske.

Gaat mijn niet an.

Eelke

(vlamt op, bedwingt zich, neemt bankbil-

jetten uit zijn borstzak)....

Da's - da's voor jùllie....

Sytske

(onbeweeglijk).

Ik - ik - mot jouw cente niet....

Eelke

(grinnekend).

Zie je wel wàt je nie-mòt - één - en nòg een - vijftig guldies....

(zij beweegt niet)....

Meid!

(smijt het geld woest op de tafel).

Sytske

(dof).

'k Hei-je gezeid - dat 't uit is....

Eelke

(heftig

Uit!... Uit!... Dat mot jij is durve!...

Sytske

(opvlammend).

Durve! Denk-ie da'k voor jou....

(valsch lachend).

Ha-ha-ha! Je lijkt wel 'n aap in je pakkie!...

Eelke

(dreigend - zich bedwingend)....

Da's verdomd gemeen! - Ik me haaste om na 't garnezoen te gaan - haaste om te teekene - haaste om me te verkoope - haaste om gekeurd te worde - haaste terug - om mijn en jouw vader te helpe - jouw vader die zich van kant wou make - die zèlf

hier gezeid heit da-je met bidde geen wèrk krijgt - en nou - nou lach jij me uit - da's
vuil - da's me behandele as 'n hond in 'n kerk....

Sytske.

Gemeen is - gemeen is weg te loope - zès jaar - da's gemeen!

Eelke

(dof).

Zes jaar binne gauw genoeg om....

Sytske.

Ik - ik die niemand wat hei gezeid, omda'k dacht da-je 't niè zou doen, da-je halfweg werom zou keere, da-je afgekeurd zou worde - 'k weet zelf nie wa'k al nie geprakkizeerd heb

(heftig).

Smerige kerel! Vuile kerel! Vent van niks, niks!

Eelke

(bot).

Jij zou - jij zou gelijk hebbe as je met 'n kind zat - maar 'k hei nooit anders as fatsoenlijk met je gevreje

(grommend)

Geef de cente an je vader.

Sytske

(uitbarstend).

Hij gaat weg! Hij gaat weg! Die kerel laat me alleen - die schooier!... En ik die 'm zèlf achterna hei geloope....

Eelke.

Dat ha-je nie hoeve te doen - ik bin toujour gek op jou geweest. Hoor nou - 'k hei acht dage vrij - 'k blijf acht dage hier - de zorg van nou is gedaan - en - en 'k zel je schrijve....

Sytske.

Blijf van me af!

Eelke

(dof).

We hebbe toch nog acht dage - acht dage....

Sytske.

Ken me nie schele - wij vare binnen 't kwertier....

Eelke.

Vare jullie? Waar na toe?...

(Zij haalt wrokkig de schouders op).

Meid, maak me nie dol! 'k Wéét da-je me màg!

Sytske

(heftig).

En as! En as! Jij!... Jij...

(valt hem om z'n hals, jammert het uit).

Doe 't nie, Eeltje, Eeltje! In naam van God de Heer, doe 't nie - ik ken toch nie buiten je - je doe-me zoo de dampe an, Eeltje-lief!...

Eelke.

'k Ken toch nie deserteere - 'k hei geteekend....

Sytske

(hartstochtelijk).

As je wegloopt - loop 'k mee.... In de Oost schiete ze je dood - in de Oost wor je ziek! As je ga leet 'k geen jaar meer - en 'k bin zoo zot met je!....

Eelke.

(aarzelend)

'k Hei geteekend...

Sytske

(hem loslatend, kwaadaardig)....

Ga dan lamzak, ga dan kerel, ga dan - Jij bin nog geen knip voor je neus waard! 'k Bin màl da-'k om jou grien, om jou, om jou! Tien voor jou! Honderd voor jou, kreng! Beroerd kreng! 'k Bin blij da-we vare, lekker blij da-we hier van daan komme, lekker, lekker!...

Eelke.

Ruk uit, beest van 'n meid!

Sytske.

Ja - dat hoef jij me te zegge, jij....

(hij dreigt).

'k Bin bang voor je, hoor! Voor geen dozijn as jij!

(naar de deur).

Eelke

(dof).

Neem - neem de cente mee...

Sytske.

Dank-ie! Dank-ie voor je cente!

(Af).

Tiende tooneel.

Eelke, Watze.

Watze

(in zich zelf gekeerd - verbaasd).

Bin jij - bin jij....

Eelke

(gedempt).

Ja.

Watze.

En je hei daar geen woord van gekikt....

Eelke.

(knoopt de uniformjas los, zonder z'n vader aan te kijken, legt norsch een pakje bankpapier op tafel).

Da's voor jullie....

Watze

(ongeloovig, op een afstand).

Is dat - is dat?...

(Elke knikt. Hij stapt verdwaasd op 't geld toe, telt koortsachtig)

.... Tien en tien is twintig en véértig - véértig is zestig

(hijgend)

is zèstig - is zèstig!

(beeft, lachert verward)

en vijf en twintig is - is vijf en tachentig -

(houdt bevend op)

.... Is dat voor òns, voor ons?

(Elke knikt dof).

En - en vijf en twintig is honderd

tien (*uitgelaten*) honderd tien! - èn - èn

(*gebluft*)

èn veertig is honderd vijftig

(*uitgelaten-schreeuwend*)

.... Honderd vijftig!

(*aarzelend angstig*).

Meen je - meen je 't wèrchtig: is dat - is dat....

Eelke

(*bot*).

Ja - 't handgeld....

Watze

(*huilend*)....

O God, jòngen, jongen

(*zoent het papier*)

Honderd vijftig! Honderd vijftig!

(*telt vingervlug over*)....

Tien - tien - veertig, vijfentwintig - vijfentwintig - veertig

(*valt op een stoel, slaat uitgelaten de handen tegen de knieën, barst in lachen uit*)

.... Die Tjerk, die verdomde Tjerk - en ik hei nog zeven en twintig en 'n halve gulden van de dooie koe - da's - da's honderd zeven en zeventig en 'n halve gulden! En magge we dat hóúe?

Eelke.

'k Hei 't ommers voor jùllie gedaan!

Watze

(*opspringend en z'n hand schuddend*).

Da's - da's - daar zel God je voor

(*huilt opnieuw*)

- En wat zie je d'r kranig uit

(een veegje van Eelke's uniform wrijvend).

Jij bin 'n engel - 'n engel -

(star kijkend)

En daar - daar legge nóg twéé

(verheugd)

nog twéé van vijf en twintig.... 't Is of 't pepiere regent!

Eelke.

Da's voor Hiddes....

Watze

(verwonderd).

Voor Hiddes?...

Eelke.

Die mot ook uit de zorg. 'k Måg de meid - da-weet je - ellek wat - en ellek is gelukkig....

Watze.

Ja, as je de meid màg - dan - dan zou 'k zelf - dat meen 'k - dan zou 'k zelf.... 't Valt bij hùllie ook nie in 'n kist zonder bodem... néé, néé. Maar - maar - as 'k jóu was - ik hei d'r geen geve over - 'k zeg 't ènkel in je èigen belang - as 'k jóu was, zou 'k met - met - tien - met vijftien volstaan. Je mot geld nie met koeie-ooge ankijke - 't is - 't is gauw genoeg op....

Eelke.

Ik hei niks nodig....

Watze.

Jij nie - maar - maar - as je 't nou voor òns tot twééhonderd rondmaakte - dan hou jij nõg zeven en twintig en 'n halve gulden, zeven en twintig en 'n halve gulden over....

Elfde tooneel.

Eelke, Watze, Maaike.

Maaike

(komt van de loopplank, zingt vergenoegd: 'En dan zeg 'k me lieve Jan, geef me de..., ' stopt als zij door 't raampje Eelke ziet, giert het

uit)....

Hij heit 't pakkie an! Hij heit 't pakkie an!

(zoent hem).

O, o, wat ziet-ie d'r uit... wat ziet-ie d'r uit!

(verheugd).

Ga je na de Wèst?

Eelke.

Nee, na de Oost.

Mauike.

Da's jammer!

Watze.

Jammer!

(op z'n borst kloppend).

Ik hèn ze!

Mauike.

Geef ze mijn te beware - jij mot weer is in de herreberg terecht komme....

Watze

(uitbundig-lachend).

Honderd vijftig guldens an brandewijn met suiker! Ha-ha-ha! Ha-ha-ha!

Mauike

(verschrikt).

Hònderd - vijftig!

(Watze en Eelke met argwaan bestarend).

Honderd vijftig? En voor de Oost krijg-ie ommers....

Eelke.

'k Hei vader al gezeid dat....

Mauike.

(kijverig)

Wou jij an Hiddes - an die klaplooper?...

(Eelke knikt)

. An! An!

(Ziet het geld op tafel, wil er zich op werpen - driftig legt Eelke er de hand op).

Eelke.

Blijf 'r af 't binne mijn cente!

Watze.

Ja - waar is waar - 't binne zijn cente!

Maike.

Jouw cente! Jouw cente!

Eelke

(nijdig).

Maak geen hurrie om niks! 'k

Bin nie beneje de jare. - 'k Dacht da'k je al 'n héél plezier dee met dât....

Watze.

Da's waar - da's waar....

Maike

(valsch).

'n Heel plezier! 'n Heel plezier! Je mot 'm gelijk geve....

Eelke

(in ruzie-toon).

As 'k voor zès jaar weg mot - wil 'k 'r wât van hebbe!

Maike.

Vijftig guldes! Vijftig guldes! Geef ze alles! Wel ja - geef ze de rest ook....

Watze

(nijdig).

Nou! Hou je mond maar weer!

Maike

(vinnig).

Had jij liever op de koei gelet! Had jij liever de pale op Tjerk z'n grond late staan!
Wie vraagt jou wat! Dat noem 'k gekkewerk - dat hiet 'k.... Je heit 'n slag van de
meelzak gehad! Pas hebbe we 'n exploitatie gekrege met Gòd weet wat 'n nièuwe
koste - en hij - en hij smijt de cente in 'n varkestrog!....

Watze.

Ja - vijftig guldes is wel wat veel - voor vijftig guldes koop je makkelijk hokkelinge
en vole.... Met vijf en twintig guldes zou 'k denke....

Maike.

Vijf en twintig! Werom? Wie heit 'm gezoogd, Jeltje of ik!

(huilerig)

'n Zoon die z'n

eigen ouwers te kort doet... 'n Zoon die vreemde mensche voortrekt....

(kwaadaardig)

Jij bin geen zoon....

Watze

(nijdig).

Je ziet toch dat-ie over geen stroo te bewege is!... Gelijk heit je moeder

(driftig)

, ja, gelijk! Dat is geen doen - nee, da's jongeswerk! Van elleke gulden één kwartje, vijf en twintig cente an dat vòlk! Dat schip heit te veel walhout! De kerel is te lui om 'n poot te verzette!

Maaike.

En de meid - de meid heit enkel spatten en gallen! Ze zel op je wàchte!...

Eelke

(driftig).

Moeder!...

Maaike

(heftig).

As je 'n cent, 'n cent an ze geeft.

Watze

(grimmig).

Wat donder - 't is òngehoord - Vijftig guldes - As 'k jou was - en 'k sting in joùw plaats - dan brandde 'k 't liever dàar in de pot as me ouwers 't vel over d'r oore te hale!

Twaaifde tooneel.

De vorigen, Hiddes, Jeltje.

Hiddes.

Wel, wel, wel. Bin jij soldaat geworde!

Jeltje.

Is dat Eeltje? Is dat....

Mauike

(bits).

Ja nou - 't is Eeltje! Je hei toch geen vuil in je ooge!

Jeltje.

Wat scheelt je? 'k Hei toch niks verkeerds gezeid....

Hiddes.

We komme gedag zegge....

Mauike

(vinnig).

Goeie reis - gezondheid!

Hiddes.

En - en nogmaals bedankt voor wat je an ons....

Watze

(norsch).

Ja - ja....

Eelke

(met het geld in de hand - grommend)....

Hiddes - dat mot jij maar neme....

Hiddes

(op 'n afstand - verbaasd)....

Mot ik dat....

Eelke.

Da's jùllie portie.... En dat 'r zegen op mag ruste....

Jeltje

(angstig-ongeloovig).

Vijftig guldies!.... Vijftig guldies! Nee dàt mag nie....

Hiddes

(verlegen-lachend).

Nee, dat mag nie - je ouwers gaan voor....

Maike.

Hoor je?

Watze.

Verdomd - jij bin 'n fassoelijke kerel....

Eelke

(kort-nijdig).

Hou je 'r buiten! Me vader

en moeder hèi-'k driemaal zooveel gegeven, Hiddes. As 'k hei geteekend, hei-'k 't gedaan om jullie 'r àllemaal uit te redde - d'r staan takels en katrolle - en - en kleere van je in de lommerd! De zondagskleere van Sytske - de dekens van je bed - de...

Hiddes....

Ja - dat staat 'r allemaal -

(schuwlachend)

Dus jij wou - dus jij wou zóóveel cente an....

Jeltje.

Nee, dat mágge we niet....

Hiddes

(de hand uitstekend)....

As hij - as hij....

Maike.

Armoedzaaier van 'n vent - troggelaar!...

Hiddes

(nijdig).

Wie troggelt 'r!...

Eelke

(heftig).

'k Zou in staat zijn wa'k jùllie gegeven hei werom te neme!...

Watze

(nijdig).

Werom te neme! Dàt wil 'k zien!

Maike

(huilerig).

Vréemde voortrekke! Vréemde voortrekke! 'n Zak met cente wegsmitje!

(tot Jeltje)

Jjj met je zoetsappig gezicht! As-of ie nie wist! As-of 't geen afspraak was! 'k Bin toch al bij jùllie geweest om gedag te zegge! Wat kom-ie dan nog is hier! Blijf op je ongeluksschip!...

Jeltje.

Da's netjes - dat ha-je ons in 'n dichtgeknoopt zakkie motte brenge! Hebbe wij wat gevraágd?...

Hiddes.

Nee - nou kles je dinge die je nie bewijze ken - 't komt onverwacht - ònverwacht voor de schene. Daar doe 'k 'n eed op!

Eelke

(driftig met de vuist op tafel slaand)....

'k Had motte wete hoe-je je zou anstelle! Daar hèi-'k goddoome voor geteekend - zès jaar lang!

Maaike.

Had nie geteekend!

Eelke

(heftig).

Moeder! Jij bin nog nie waard....

Maaike

(huilerig).

Nou zie je! - Nou zie je! As we as honde op 't eíge erf voor wat ons tòekomt vechte - tegen indringers - tegen judassen - ja judassen binne jullie! Judassen! Me zoon anhale om je zak te spekke!...

Hiddes.

Dat lieg-ie....

Maaike.

En zoo strakkies nog hei-'k de meid in me gekke goedheid bolle en kaas en koffie meegeve....

Eelke.

Pak an, Jeltje -

(heftig)

pak an! 'k Doe 't voor - voor - voor je dochter - die 'k hoop werom te zien....

Jeltje

(angstig).

Nee - met zóóveel cente -

waarvoor 'k niks hei gedaan zou 'k me bezondige....

Eelke.

Jij dan - Hiddes - voor mijn rekening....

Hiddes.

Vijftig guldies - as je wat minder gaf.... Met - tien guldies bin 'k 'n heel end geholpe
- hoef 'k nie bij de armvoogde an te kloppe.

Watze.

Nou hoor je! Nou zeit-ie 't zelf....

Dertiende tooneel.

De vorigen, Sytske.

Sytske.

Gedag Watze....

Watze.

Goeie reis - gezondheid.

Hiddes

(aarzelend).

Hij wil - hij wil vijftig guldies geve - maar tien, zeg 'k, is genog....

Sytske

(dof).

Wij neme niks an.... nee, nimmendal, vader!...

Hiddes.

Maar as....

Sytske

(heftig).

Geen cent - geen cent neem je an!

Jeltje.

Dat hei-'k ook gezeid....

Sytske.

Wij komme d'r zoo wel....

Hiddes.

Jawel.... maar tien....

Watze

(nijdig tot Hiddes).

As zij nou toch nie wille - wat sta jij dan te bedele....

Sytske

(heftig).

Wij bedele nie!

Hiddes.

Bedele? Nee me schip is nog nie angeslage - ik heb geen pepier op me deur!

Watze.

Je schip nie angeslage! Je schip! Geen honderd cente schiet 'k 'r op!

Hiddes

(kwaadaardig).

Gelijk heit Tjerk gehad! Tjerk had jou....

Watze

(verwoed).

D'r uit! D'r uit! Mot jij in me eigen huis!...

Sytske

(kijvend).

Je eigen huis! Je eigen huis!...

Jeltje.

Nou - nou - late we gaan - allemaal twiste van de zorg - ik neem 't nie kwalijk - ze heit ons ook góéd gedaan - dag Maaike....

Maaike.

Nee - ik geef je geen hand - ik la-me nie beledige....

Eelke.

Sytske... kwaad of nie kwaad van mekaar....

(houdt haar het geld voor - zij staat beweegloos, draait zich om, gaat de hut uit).

Hiddes

(woest).

Tjerk heit.... Gedag! 'k Hoop jou nooit meer te zien....

Veertiende tooneel.

Watze, Maaïke, Eelke, Sytze, Douwe, Akke, Froukje (in de hut), Hiddes, Jeltje, Sytske (buiten - bezig de touwen los te maken, de treklijn uit te rollen, de plank in te halen).

Maaïke.

Nou hei-je ze leere kenne. Die kerel vindt dat Tjerk gelijk heit - en die meid - die meid zeit je nie-eens gedag.

Sytze..

Zie zoo - daar binne we - jessus - zit daar Eeltje?

Douwe.

Wat hei-'k gezeit? En werachtig - de bankies houdt-ie in z'n poote asof 't strooiavond is!

Maaïke.

Ja, Sytze - da's 'n geluk - da's zoo goed as 'n erfenis.... Help is mee! Dan zitte we warmer.

(verzet de tafel naar den schouw; daarna tot Froukje en Akke).

Binne jullie daar óók? Schik maar bij - nee, we blijve met z'n zevene - jij hier Sytze - jij daar Froukje, kind - ja, nou mag-ie is schranse - gebeurt nie alle dag, wat?

Sytze.

Jammer, jammer dat z'n groomoeder 'm zóó nie gezien heit - ja, 't is 'n naargeestige begrafenis geweest in die regen - 'k hei nog

modder van 't graf an me zole... 'k Zou de doek voor de spiegel nou maar wegneme.

Maaïke.

Nee, mag niet! - Hè - hè - 't is zonde om 't zegge as je leedgoed gaat ete, maar 'k hei in geen tijje zoo rustig gezete....

Watze

(nijdig).

D'r is van me homp kaas gevrete!

Maaïke.

Dan hèi-je 't zelf gedaan! D'r was an geen van de hoekies 'n pùntje af....

Watze

(kwaadaardig).

D'r staat 'n bek met tande in! 'k Wil 'n gaaf stuk!

Maaïke

(tot Froukje - lief).

O dat heit diè gedaan! Ondeugende meid - ondeugend nest - ha-je nie kenne wachte? Ruil maar gauw om. Hè - God wat 'n uitkomst! Ach - as die stakker - die zóóveel ellende heit bijgewoond - 't had kenne beleve.... Ja, neem maar 'n krentebolle, Froukje - en jij ook Sytze. - Je heit 't verdiend met 't waarneme van de bureplicht....

Watze.

Kom Eeltje! - Je koffie staat klaar....

Douwe

(opstaand).

Wel verduiveld!

(stoot het achterraampje open)

. Hiddes! Ga je vère, Hiddes?

Hiddes

(op het schip).

Ja jongen, gedag!

Douwe.

Bedankt voor 't legies - Goeie reis! Gezondheid!

Eelke.

Sytske!

(Zij legt het hennepzeel om de borsten).

Sytske!

(Jeltje en Sytske zetten aan).

Hiddes.

Met 'n zetje! Hij zit hier nog vast. De boom zakt in de modder!...

Sytske

(op den grond inzakkend, wreed-luid schreiend)...

Ik ken niet! Ik ken niet!

Eelke

(driftig).

Je ziet toch, dat ze nie ken, Hiddes!...

Jeltje.

Wät is dat nou? Alléen gaat 't nie....

(Sytske staat snikkend op, legt het hennepzeel wéér om de borsten, zet zich schrap. De lijn viert zachtjens weg).

Eelke.

Gedag - Gedag Sytske! - Sytske hóór je nie!...

(De trekkende vrouwen verdwijnen achter de hut over de eindlooze-grauwe heide - hij staart ze na, bonst het raam dicht, smakt op 'n stoel, smijt de biljetten tegen den grond, huult in de handen. Watze klopt hem troostend op den schouder, raapt aarzlend de papiertjes op.

Katwijk-aan-Zee,

November-December, 1901.

Bijlage.
(Zie Bladzijde 12).

'k Zal je de hak-ken met bo - ter gaan be - smeren; Ik heb er zoo lang al
 zin aan jou ge-had, Toen ik laatst bij Kre-lis bij de gort-pot zat,
 gort-pot zat, toen ik laatst bij Kre-lis bij de gort-pot zat.

'k Zal je de hak-ken met bo - ter gaan be - smeren;
 Ik heb er zoo lang al zin aan jou ge- had,
 Toen ik laatst bij Kre-lis bij de gort-pot zat, gort-pot zat,
 toen ik laatst bij Kre-lis bij de gort-pot zat.